

Militaire Spectator

WAARIN OPGENOMEN DE
OFFICIËLE MEDEDELINGEN
VAN DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Alcoholmatiging, geen typisch
KL-probleem, maar wèl een probleem! . . . (zie blz. 537 en 560)

Militaire Spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

v. Alkemadelaan 51, 2597 AB Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

J. C. A. C. de Vogel
brigade-generaal der infanterie

p/a HKS, Frederikkazerne
v.d. Burchlaan 31, 2597 PC Den Haag
Telefoon (070) 3 16 66 29

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

B. A. C. Droste
commodore Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

J. F. W. van Angeren
luitenant-kolonel Kon. luchtmacht

J. M. J. Bosch
luitenant-kolonel der cavalerie

Ir. G. M. van der Laan
brigade-generaal van de technische staf

drs. J. W. M. Schulten
luitenant-kolonel verbindingdienst

drs. Ch. F. Turpijn
kolonel van de militair psychologische
en sociologische dienst

BUREAU-REDACTIE/PRODUKTIE:

Spul 47, 2511 BL Den Haag
Telefoon (070) 3 18 68 67

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar
Losse nummers f 3,-

ADVERTENTIES:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 6 86 66
i.s.m. CET Reclame & Publiciteit
Rogge 19, 5521 RX Eersel
Commerciële zaken: A. H. C. Thijssen
Telefoon (04970) 1 67 89

NADRUK VERBODEN

ATTENTIE!

Per 1 december 1989 bij telefoneren in/met de 070-regio (Den Haag, Rijswijk, Voorburg, Leidschendam) een 3 vóór het nummer!

*Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht
en de Koninklijke luchtmacht* **536**

*Editoriaal:
Alcohol* **537**

*J. R. Mulder:
Gevechtsinlichtingen* **539**

*mr. J. C. E. van den Brandhof:
NAVO en Warschau-Pact. Verschillen en
overeenkomsten* **544**

*mr. J. R. G. Jofriet:
De Unifil-opleidingen* **553**

*drs. W. H. Th. Heijster:
Krijgsmacht en alcohol* **560**

*D. P. Bolger:
Special operations and the Grenada campaign* **570**

Boeken **577**

*Vakpers:
Groeiende rol van vrouwen in de krijgsmacht* **579**

In dit nummer is in het hart – uitneembaar – het alfabetische jaargister 1989 opgenomen.

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 77010 (23.1/80). Adviescommissie III bij de Koninklijke landmacht (herdruk, juni 1988).

LaO 77009 (23.1/79). Adviescommissie-II bij de Koninklijke landmacht (2e herdruk, juni 1988).

LuO 79505 (23.3/9). Overzicht vredesorganisatie van de Koninklijke luchtmacht (herdruk, juli 1988).

LaO 88008 (55.17/98). Regeling internationale verhuizingen van/naar Nederland naar/van de Verenigde Staten van Amerika of Canada en verhuizingen binnen de Verenigde Staten van Amerika.

LaO 71525 (81/33) / LuO 71031 (81/37). Regeling militaire rijbewijzen (herdruk, december 1988).

LaO 62035² (55.17/52) / LuO 62540 (55.17/50). Plaatsingskostenbesluit 1962 (herdruk, januari 1989).

LaO 73005 (55.17/84) / LuO 73504 (55.17/81). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling militairen land- en luchtmacht 1972 (herdruk, januari 1989).

LaO 78016 (81/44) / LuO 78515 (81/38). Reisbesluit militairen 1978 (herdruk, januari 1989).

LaO 85007 (55.17/95) / LuO 85510 (55.17/92). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling voor militairen geplaatst in Nederland, België of de Bondsrepubliek Duitsland, die niet woonachtig zijn in het

land van plaatsing (herdruk, januari 1989).

Lacirc 006-87 op VS 2-1100 (15/3a). Het dragen van sieraden tijdens werkzaamheden praktische diensten en oefeningen.

Lacirc 007-87 op VS 2-1100 (13.23/1). Aanwijzing met betrekking tot gebruik van merkingen.

Lamed 001-88 (78.555). Opleiding d-structeur lo en sport.

Lamed 012-88 (78/559). Omscholing tot materieelbeheerder.

Lamed 013-88 (78/560). Dienstvaktechnische opleiding voor (sergeant-majoor) administrateur.

Lamed 014-88 (78/561). Omscholing tot administrateur.

Lamed 015-88 (78/562). Cursus staf-dienst/staforientatie aan de Hogere Krijgsschool.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Einde van de Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGS WETENSCHAP

Op maandag 11 december a.s. te 19.30 uur (zaal open om 19 uur) houdt de vereniging voor leden en introducé(e)s een bijeenkomst in het Defensievoorzichtingscentrum, Korte Houtstraat 21, Den Haag, waar de heer O. von der Gablentz, ambassadeur van de Bondsrepubliek Duitsland, een inleiding zal houden over:

Perestroika en Europa 1992: wat gebeurt er met ons continent?
Na afloop is er, als gebruikelijk, gelegenheid voor discussie.

Introductie d.t.v. de secretaris, drs. F. J. J. Princen, Frederikkazerne, geb. 32, postbus 90701, 2509 LS Den Haag. Telefonische aanmelding wordt op prijs gesteld; tel. tijdens diensturen: (070) 3 16 56 42.

Alcohol

In maart 1945 liet generaal Eisenhower aan alle divisies die hadden deelgenomen aan de rivierovergang over de Rijn het volgende bericht verzenden.

The Supreme Commander reminds the division of his promise to give them a party in celebration of their crossing of the Rhine. The champagne and wine for this purpose will be provided by the Chief Quartermaster from captured enemy stocks.

Op 6 mei jl. kondigde de Bevelhebber der Landstrijdkrachten een aantal maatregelen aan in het kader van het alcoholmatigingsbeleid. Medio augustus jl. opende een groot landelijk ochtenblad op zijn bekende wijze met de kop „Leger heeft eigen drankkliniek nodig” en vervolgde met „de Koninklijke landmacht heeft behoefte aan een eigen alcoholkliniek voor een schokkend aantal probleemdrinkers, waarvoor de huidige hulpverlening ontoereikend is geworden”.

Kennelijk is er in de krijgsmacht nogal wat veranderd, reden voor de redactie om in deze decembermaand — met traditioneel een verhoogd alcoholgebruik — hieraan aandacht te besteden (zie ook het artikel van drs. Heijster in dit nummer).

Eerst enkele feiten. In Nederland is het alcoholgebruik per hoofd van de bevolking van 15 jaar en ouder in de periode van 1960 tot 1980 meer dan verdrievoudigd. Naar schatting heeft 5 à 6% van de beroepsbevolking problemen met drank. Ongeveer 700.000 mensen drinken meer dan 8 glazen alcohol per dag.

De gevolgen van overmatig alcoholgebruik liegen er niet om: arbeidsverzuim, bedrijfsongevallen, arbeidsongeschiktheid en een toenemend beroep op de gezondheidszorg. Ook in de sfeer van de openbare orde en veiligheid doen zich steeds meer problemen voor waarbij alcohol in het geding is. Bijzonder verontrustend is ook het sterk groeiende alcoholgebruik door jongeren.

Kortom, de alcoholproblematiek is een maatschappelijk verschijnsel geworden dat de volksgezondheid in brede zin bedreigt en de samenleving bovendien jaarlijks tientallen miljoenen kost. Voor de regering voldoende redenen om tot actie over te gaan; in de nota „Alcohol en samenleving” van het ministerie van WVC wordt dan ook een nationaal alcoholmatigingsbeleid ontwikkeld.

Nu is het een illusie te menen dat de situatie binnen de krijgsmacht wezenlijk anders zou zijn. Juist door de specifieke en eenzijdige personeelsopbouw — met daarbij v.w.b. de KL relatief veel jeugdig personeel — mag op zijn minst een identieke situatie worden verwacht. In de nota van WVC wordt dan ook terecht aangenomen dat de daarin geschetste problematiek in min of meer dezelfde mate voor overeenkomstige groepen binnen de krijgsmacht geldt.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat, in navolging van het algemene regeringsbeleid, ook de krijgsmachtdelen een alcoholmatigingsbeleid hebben ontwikkeld. Binnen de KLu is die ontwikkeling nog niet afgerond; binnen de KL daarentegen is een specifiek beleid ontwikkeld met als doelstelling het gebruik van alcohol tot een verantwoorde omvang beperkt te houden, teneinde de volledige inzetbaarheid en het welbevinden van het personeel te waarborgen. Met andere woorden: niet de „blauwe knoop”, maar het tegengaan van het overmatig drinken en de signalering en behandeling van de probleemdrinkers, met als trefwoorden „inzetbaarheid” en „welbevinden”.

Teneinde dit beleid inhoud te geven is de problema-

tiek geanalyseerd, waarbij drie risicofactoren zijn onderkend, namelijk de beschikbaarheid van alcohol, de sociale normering van alcoholgebruik en de aanwezigheid van psychosociale problematiek. Het zal duidelijk zijn dat door een systematische aanpak van deze risicofactoren (vertaald in concrete maatregelen) het gewenste doel, alcoholmatiging, kan worden bereikt. De aldus verkregen maatregelen kunnen globaal in de volgende drie categorieën worden verdeeld.

— Preventieve maatregelen, waarbij kan worden gedacht aan de beperking van de beschikbaarheid van alcohol, aan voorlichting en aan het vergroten van ontspanningsmogelijkheden.

— Maatregelen gericht op overmatig alcoholgebruik, bijvoorbeeld een betere controle na de diensturen en een striktere handhaving van de bestaande regelgeving.

— Het verbeteren van de hulpverleningsstructuur voor probleemdrinkers.

Bij de invoering van deze maatregelen wordt in sterke mate geappelleerd aan ieders persoonlijke verantwoordelijkheid voor eigen gezondheid en welbevinden en aan de verantwoordelijkheid van de commandant voor de algehele personeelszorg en de inzetbaarheid (lees kwaliteit) binnen zijn eenheid.

Tot zover, zeer beknopt, het onlangs door de KL ingevoerde alcoholmatigingsbeleid. Daarbij passen enkele kanttekeningen. Ongetwijfeld zullen ook maatschappelijke overwegingen een rol hebben gespeeld bij de vaststelling van dit alcoholmatigingsbeleid, maar de primaire doelstelling zal ongetwijfeld het verzekeren van de bedrijfsveiligheid en het maximaliseren van de operationele inzetbaarheid van het personeel zijn geweest. Dat hierbij aan de „eigen verantwoordelijkheid” wordt geappelleerd is een uitstekend vertrekpunt, dat bovendien in het

huidige personeelsbeleid past. Maar dat zal waarschijnlijk niet in alle gevallen afdoende zijn; ook hier zal ongetwijfeld de 80-20-regel opgaan, d.w.z. dat het merendeel van het personeel bewust en verantwoordelijk met alcohol zal omgaan (zoals men dat overigens al jaren doet!); maar het betekent ook dat een kleine groep wat méér ruggesteun nodig zal hebben dan dat appel op de eigen verantwoordelijkheid. En die ruggesteun zou eveneens in het nieuwe personeelsbeleid kunnen worden gevonden.

In de toekomst zal immers de individuele militair moeten aantonen over de vereiste geschiktheid te beschikken voor het vervullen van een functie. Daaronder zal logischerwijs ook de fysieke geschiktheid moeten worden gerekend, want elke functie in de organisatie (en zeker in de oorlogsorganisatie) vereist een fysieke basisconditie. Om die reden zou een regelmatig uitgevoerde fysieke-conditieproef voor het vrijwillig dienende personeel voor de hand liggen; een proef met consequenties, namelijk: „zonder de vereiste fysieke conditie niet de gewenste functie”. Hierdoor zou het mes aan twee zijden kunnen snijden. Een betere conditie en zodoende een betere functievervulling, maar ook wat meer interesse in sport en juist daardoor een rem op het alcoholgebruik. Sporters zijn immers veelal geen drinkers.

Waarschijnlijk zal dit bij het vrijwillig dienende personeel ook leiden tot een mentaliteitsverandering ten opzichte van het alcoholgebruik en juist deze voorbeeldfunctie is nodig om — naast alle voorgestelde maatregelen — vervolgens met succes het alcoholgebruik bij onze dienstplichtigen aan te pakken.

En ten slotte nog dit; laat het voorgaande u vooral niet ervan weerhouden op Oudejaarsavond het glas te heffen en te klinken op een goed en gelukkig, maar óók een mentaal en fysiek gezond 1990 . . . PROOST! . . . OP UW GEZONDHEID!!!

J. R. Mulder

luitenant-kolonel der cavalerie

Gevechtsinlichtingen

Al enkele jaren verschijnen er in de *Militaire Spectator* artikelen waarin wordt uiteengezet hoe wij op het moderne gevechtveld zouden moeten optreden: meer offensief, meer in de diepte, follow-on forces attack (FOFA), onze mentaliteit moet veranderen, de organisatie aangepast, procedures verbeterd . . . zie hier een greep uit een aantal bijdragen.

Een steeds terugkerend thema daarbij is de basisveronderstelling dat men op tijd over voldoende adequate informatie beschikt; zonder informatie werkt het meestal niet. Een commandant heeft informatie nodig om een beslissing te kunnen nemen. Informatie is nodig om op het juiste tijdstip offensief te kunnen optreden, hindernissen te kunnen leggen, vuursteun te kunnen verlenen enz.

Welke informatie is dan nodig? Met welke middelen wordt informatie verzameld? Welke organisatie zorgt voor die informatie, met welke procedures? De informatie die een operationele commandant nodig heeft, betreft gegevens over de *vijand*, het *weer*, het *terrein* en de *eigen troepen*. (De benodigde informatie over de eigen troepen — personeel, logistiek e.d. — wordt hier verder buiten beschouwing gelaten.)

In deze bijdrage wordt ingegaan op de informatie over vijand, weer en terrein, ook wel gevechtsinlichtingen genoemd: wij zullen bezien of de bestaande situatie nu en in de toekomst in tijdige, adequate informatie kan voorzien en zo niet, wat een mogelijk alternatief zou kunnen zijn.

De huidige situatie

Bij de informatievoorziening aan een commandant zijn twee situaties te onderscheiden: de *planningsfase*, voorafgaande aan het gevecht (bij velen bekend als ons gestructureerde bvt-proces), en de *uitvoeringsfase* tijdens het gevecht.

In de planningsfase wordt door de G2/S2 voorna-

melijk informatie verstrekt over weer en terrein, waarbij wordt geput uit bronnen, zoals een tactische weer- en terreinstudie. Informatie over de vijand is in deze fase veelal summier, bevat veel veronderstellingen en standaardgegevens over de „vij”, zoals: een gemechaniseerd infanterieregiment beschikt over 150 btr's of 130 bmp's, 40 tanks en 18 stukken artillerie. Met betrekking tot het weer en het terrein is de commandant eigenlijk alleen geïnteresseerd in de invloed van deze factoren op het eigen en het vijandelijke optreden.

De tweede situatie waarbij informatie over vijand, weer en terrein aan de commandant wordt verstrekt, is die *tijdens het gevecht*. Door middel van het uitsturen van verzamelorganen tracht de inlichtingenfunctionaris vast te stellen of de factoren vijand, weer en terrein zich anders gedragen dan hij in de planningsfase had voorspeld. Ten aanzien van weer en terrein zullen de inlichtingen niet zoveel afwijken van hetgeen is voorspeld. Als in het bvt-proces is voorspeld dat een rivier een pantserstoppende hindernis is, zal dat ook veelal zo blijken te zijn. De factor vijand is wat grilliger en, wat misschien wel belangrijker is, diens afwijkingen van hetgeen is voorspeld hebben een veel grotere invloed op het verloop van het gevecht.

Alhoewel de G2/S2 tijdens het gevecht geregeld aandacht geeft aan het weer en het terrein, besteedt hij verreweg de meeste aandacht aan de vijand. Alle informatie die daarover binnenkomt, wordt geregistreerd, geëvalueerd (analyse, interpretatie) en vervolgens als inlichting aan de staf, met name de G3/S3, gepresenteerd.

Verzamelorganen

Voor het verzamelen van gegevens over vijand, weer en terrein beschikt men bij het legerkorps over een aantal verzamelorganen. Ik maak een onderscheid tussen normale en speciale verzamel-

organen. De normale verzamelorganen zijn het verkenningspeloton waarover ieder tank- en pantserinfanteriebataljon beschikt, het brigadeverkennerpeloton en de vier verkenningsbataljons op legerkorpsniveau. Als normale verzamelorganen beschouw ik ook „de eenheden”, d.w.z. de ondercommandanten die met de „vij” in gevechtscontact zijn; in het geval van een divisie zijn dat dus voornamelijk de brigades, voor een bataljon de teams.

De speciale verzamelorganen komen in vredetijd allemaal op legerkorpsniveau voor; een aantal ervan is bedoeld voor inzet op het divisieniveau. Deze speciale verzamelorganen zijn:

- de militaire-inlichtingendienstcompagnie (midcie), die zich voornamelijk bezighoudt met krijgsgevangenenonderzaging;
- de lange-afstandverkenningcompagnie (lavcie);
- een compagnie voor elektronische oorlogvoering (eov-cie), met een tweede compagnie in planning;
- verschillende doelopsporingseenheden bij de veldartilleriegroepen die gebruik maken van voorwaartse waarnemers en geluidmeetapparatuur, maar vooral mortieropsporingsradars (AN/TPQ-36);
- eenheden voor luchtverkenningen;
- het hogere niveau (de legergroep).

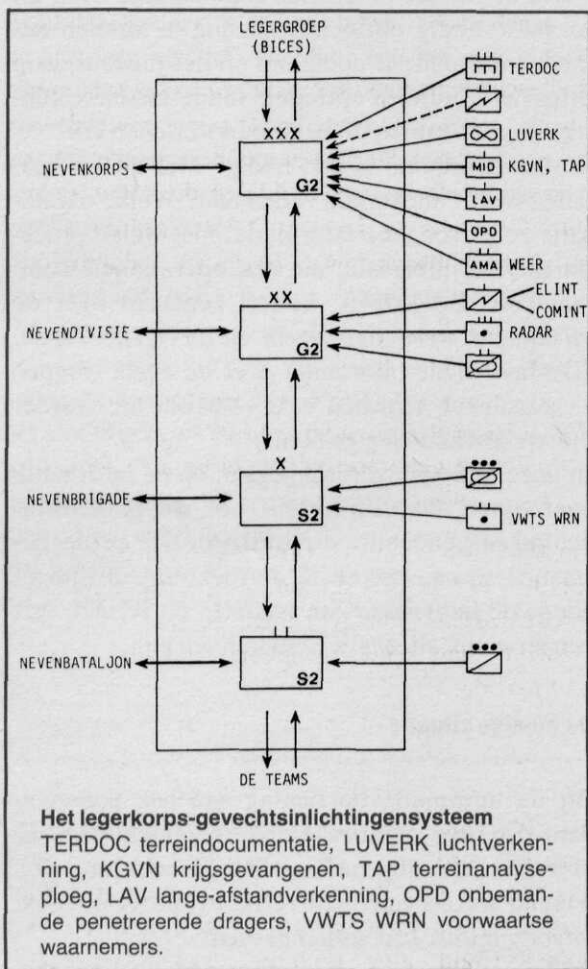
Op termijn zal nog een compagnie erbij komen met Onbemande penetrerende dragers (opd's), beter bekend als „Remotely piloted vehicles” (RPV's).

De legergroep als speciaal verzamelorgaan heeft enige toelichting. In de Centrale sector wordt bij niveaus boven het legerkorps gewerkt aan een Battlefield intelligence collection and exploitation system, afgekort Bices. Wanneer dit systeem (of delen daarvan) in de jaren '90 operationeel is, kunnen legerkorpsen uit dit systeem inlichtingen betrekken, op near-real-timebasis. Alhoewel het nog enkele jaren zal duren voordat Bices volwaardig operationeel is, lijkt deze NAVO-ontwikkeling dermate veelbelovend, dat het Nederlandse legerkorps de aansluiting hierop niet mag missen en nu al met Bices rekening moet houden.

Werkwijze

In de planningsfase voorafgaande aan het gevecht analyseert de G2/S2 met name de invloed van het terrein. In de praktijk wil de terreinanalyse nog wel eens beperkt blijven tot het inkleuren van de kaart (blauw voor water, groen voor bos en zwart voor oorden) en het vervolgens opmeten van de open ruimtes. Deze worden dan tot naderingsmogelijkheden verheven. Iedere rechtgeaarde „2-functionaris” beschikt daarbij over een lijstje met standaardgegevens over de „vij”, waaronder uiteraard de aanvalsbreedtes: 2 km voor een bataljon, 4 à 7 km voor een regiment enz. Vervolgens wordt in verblindend rood een hoeveelheid pijlen aan de kaart toegevoegd en ziedaar: het klaarblijkelijk belangrijkste deel van de G2/S2-bijdrage aan de bvt is gereed. De G3/S3 heeft daarmee de beschikking gekregen over een handvat om de eigen gevechtskracht in te delen.

De werkwijze van de G2/S2 tijdens het gevecht is

globaal als volgt: in de „2-bak” hangt een kaart met plastic erover, waarop de dienstploeg zeer nauwgezet met sjabloon en glaspotlood de situatie „vijand” bijhoudt, gebaseerd op de berichten die van de verzamelorganen binnenkomen. Wanneer een vijandelijke eenheid is waargenomen en zo mogelijk geïdentificeerd (dat laatste mogelijk aan de hand van de naam van de commandant, de erenaam van de eenheid, de vredeslokatie en dat soort indicatoren) wordt dat genoteerd. En ook wordt er geturfd hoeveel vijand al is uitgeschakeld. Periodiek wordt de G3/S3 op de hoogte gebracht van de situatie vijand, de eenheden waarmee men in contact is, de sterkte daarvan en wat in de nabije toekomst valt te verwachten.

Kritiek

De huidige organisatiestructuur en de daarbij behorende werkwijze en procedures dateren nog uit de jaren '50, voornamelijk gebaseerd op krijgsgevangenenonderzaging, het onderzoek van buitgemaakt materieel e.d.

De beschrijving van de bestaande en op korte termijn te verwachten verzamelorganen geeft al aan dat wij de jaren '90 ingaan met een nieuwe generatie verzamelorganen: middelen die (near-)real-time-informatie verzamelen (deze middelen rekenen in minuten, het krijgsgevangenenonderzagingssysteem in uren) en die daarom de G2/S2 met elektronische informatie zullen overspoelen. Voorts worden door de nieuwe verzamelorganen andere aspecten van de „vij” waargenomen (een RPV kan geen erenamen waarnemen!). Een geheel nieuwe generatie verzamelorganen leidt tot een andere werkwijze.

Verder wordt ieder nieuw middel dat wordt ingevoerd, weer in een aparte compagnie ondergebracht. Het hierbij afgedrukte schema geeft al aan dat wij de kant opgaan van een groot aantal „losse” verzamelorganen. Dat is niet bevorderlijk voor de eenheid van opvatting over het optreden. Bovendien overlappen sommige verzamelorganen elkaar, lopen ze elkaar in de weg, ontstaan er hiaten. Het is niet ondenkbeeldig dat een bepaald terreindeel wordt „verkend” door òn een lav-ploeg òn door een RPV òn door luchtverkenning, terwijl andere terreindelen níét worden bestreken. Als de huidige trend verder doorzet, beschikt het leger-

korps over enkele jaren over een *versnipperde* en daarmee *inefficiënte organisatie* aan verzamelorganen.

Behalve zijn functie als stafofficier gaat de G2/S2 meer lijken op een soort troepencommandant: hij dient te voorkomen dat er een situatie ontstaat die wel eens sub-optimalisatie wordt genoemd. Hij moet dus feitelijk leiding gaan geven aan het inlichtingenverzamelproces. Aangezien het gevechtveld van de jaren '90 naar verwachting er een zal zijn waar de situatie van uur tot uur zal veranderen, zal de G2 van uur tot uur zijn opdrachten moeten aanpassen. Omdat de G2, behalve zijn adviserende taak als stafofficier, daarmee ook een uitvoerende taak als troepencommandant heeft, heeft hij daarvoor weer een staf nodig, wat leidt tot grote secties 2.

Resumerend: met de *nieuwe generatie verzamelorganen* stappen wij dus het elektronische tijdperk in, een tijdperk waar het glaspotlood geen centrale plaats meer inneemt. Ten tweede nemen de nieuwe verzamelorganen andere aspecten van de vijand waar dan de oude generatie. Deze beide punten betekenen dat het gehele systeem van gevechtsinlichtingen (verzamelen-verwerken-verspreiden) aan een grondige herziening toe is. Een verder punt van kritiek betreft de *organisatie* van de verzamelorganen: te *versnipperd*, waardoor noodgedwongen de divisie- en legerkorps-G2 zeer gedetailleerd leiding geeft, van uur tot uur, aan het gevechtinlichtingssysteem.

Het inlichtingssysteem is een subsysteem van het commandosysteem en inlichtingen zou men kunnen beschouwen als een gevechtsondersteunend dienstvak. Hoe zit dat dan bij andere subsystemen en de gevechtsondersteunende wapens/dienstvakken? Bij het logistieke subsysteem bv. is de G4 op divisieniveau de stafofficier logistiek, die bovendien een functioneel bevel kan uitoefenen over logistieke eenheden, d.w.z. hij geeft dan algemene richtlijnen die voorkomen uit een behoefte als stafofficier. De praktische uitvoering van deze richtlijnen geschiedt door het legerkorpsverzorgingsbataljon. Een overeenkomstige relatie bestaat tussen de legerkorps-G4 en commandant Legerkorps logistiek commando. Bij de wapens artillerie en de genie kent men een groot aantal losse eenheden, die echter zijn ondergebracht in één commando dat is belast met leiding geven aan

de uitvoering (veldartilleriegroep, geniegevechtsgroep).

Een nieuw systeem

De inbreng van de G2/S2 in het bvt-proces, de *planningsfase voorafgaande aan het gevecht*, zal in de jaren '90 niet zoveel veranderen: het accent zal blijven liggen op de invloed van weer en terrein op eigen en vijandelijk optreden. Het aspect vijand zal, door gebrek aan informatie in deze fase, beperkt blijven tot het weergeven van standaardgegevens (vakbreedtes met name). Het aspect van de terreinanalyse verdient echter nadere aandacht: toenemende urbanisatie, uitbreiding van het wegennet en meer infanterie bij manoeuvre-eenheden van het Warschau-Pact, zijn factoren die ons dwingen tot bezinning over de nadruk die wij tot nu toe leggen op de „open ruimtes tussen steden en bossen”.

Grote aanpassingen zijn nodig in de organisatie van het gevechtinlichtingensysteem en de werkwijze voor de inlichtingenfunctionaris *tijdens het gevecht*.

Zoals uit het schema blijkt, doet het probleem van de vermenging van beleid en uitvoering zich met name voor op divisie- en legerkorpsniveau. Beneden het divisieniveau is het aantal verzamelorganen dat de S2 tot zijn beschikking heeft, geringer. Daar kan de huidige situatie globaal blijven bestaan.

Op het gebied van de *organisatie* zouden twee maatregelen moeten worden genomen: bij de sectie G2 van het legerkorps en van de divisie moet een scheiding worden aangebracht tussen beleid (de stafofficier) en uitvoering (de troepencommandant); ten tweede moeten de speciale verzamelorganen die de G2 van divisie en legerkorps van informatie voorzien, in één commando worden ondergebracht.

Ik pleit hierbij concreet voor het oprichten van een *legerkorps-inlichtingenbataljon*. Zo'n bataljon kan worden gerealiseerd met globaal de bestaande middelen, een niet onbelangrijk aspect gelet op de beperkte financiële mogelijkheden van de KL heden ten dage. De sub-eenheden van het bataljon kunnen de bestaande (of nog op te richten) „losse” verzamelorganen zijn. De bataljonsstaf kan worden gevuld met personeel dat vrijkomt uit de

scheiding van beleid en uitvoering bij de secties G2 bij legerkorps en divisies en met personeel van bv. de huidige School Militaire inlichtingendienst (SMID). In oorlogstijd kan dit worden aangevuld met personeel van organisaties die voornamelijk een vredestaak vervullen zoals de Afdeling Inlichtingen en veiligheid van de landmachtstaf (LAS/INL). Personeel dat in vreedetijd werkzaam is bij LAS/INL en daar geen oorlogstaak heeft, kan dan een mobilisatiebestemming krijgen bij het inlichtingenbataljon, mogelijk in een zelfde of soortgelijke functie als de vredesfunctie.

Gelijksoortige middelen moeten worden ondergebracht in één eenheid, wat het niveau van opleiding van het personeel en het onderhoud aan het materieel verhoogt.

De aanpassingen op het gebied van de *werkwijze* zullen ingrijpend zijn. Een al 30 jaar gevestigd systeem van denken, handelen en opleiden door „2”-functionarissen moet opnieuw worden overwogen. Een buitgemaakte kaart of een krijgsgevangen regimentscommandant zijn vandaag de dag niet meer de belangrijkste bron van informatie. En alle inspanningen om Russische kaarttekens en Slavische hiërogliefen te ontcijferen en de namen van regimentscommandanten bij te houden, zijn daarmee weliswaar niet onbelangrijk, maar wel minder belangrijk geworden.

Een 5 minuten oude elint-peiling, met als resultaat de globale lokatie van de rondzoekradar van een SA-11 Gadfly luchtverdedigingssysteem, is op het moderne gevechtveld van veel groter belang; evenals het televisiebeeld dat een 20 km diep boven vijandelijk gebied doorgedrongen RPV aan het grondstation doorseint en waarop een aantal GSP-vlotten zichtbaar is. Bij het Warschau-Pact komen GSP-vlotten voor in het divisiegeniebataljon en wanneer die naar voren komen, kan dat een rivierovergang van enige omvang betekenen. De SA-11 wordt door het legerniveau ingezet en uit een aantal peilingen kan een patroon worden afgeleid, waaraan conclusies over de vijandelijke groeperingen kunnen worden verbonden.

Wij moeten daarom over basisgegevens gaan beschikken, liefst elektronisch beschikbaar (een „database” dus), over allerlei patronen waarin militair materieel bij het Warschau-Pact voorkomt. Met behulp van een dergelijk materieelpatroon-herkenningssysteem kunnen waarnemingen van de „gewone” verzamelorganen en de speciale

verzamelorganen RPV, luchtverkenning, lav en Bices snel (en tijdig!) worden geanalyseerd en gecorreleerd.

Het belangrijkste is echter de erkenning dat het inlichtingen-subsysteem binnen de KL het zwaartepunt van zijn inspanningen zal moeten verleggen naar andere facetten van de vijand.

Gevolgen

Het onderbrengen van alle speciale verzamelorganen in één eenheid door het oprichten van een inlichtingenbataljon resulteert in:

- de uitvoering van het verzamelen—analyseren—verspreiden van inlichtingen onder eenhoofdige leiding, hetgeen leidt tot het elimineren van overlappingen en hiaten in het gebied dat de verzamelorganen moeten waarnemen;
- kleinere secties G2 bij het legerkorps en divisie, wat de flexibiliteit en overlevingskansen van deze grote commandoposten ten goede komt;
- scheiding tussen beleid en uitvoering bij het inlichtingenproductieproces op divisie- en legerkorpsniveau.

Verder is een voordeel dat in vreedetijd een centrale lokatie ontstaat (ergens op de Veluwe?) waar men zich binnen de Koninklijke landmacht met gevechtinlichtingen bezighoudt, in plaats van nu

in Harderwijk, Apeldoorn, Ede, Eibergen, Amersfoort en Den Haag. Dat zal met name de broodnodige eenheid van opvatting over het functioneren van het gevechtinlichtingensysteem ten goede komen.

Conclusies

Gevechtinlichtingen zijn essentieel voor een goede commandovoering: iedere commandant heeft de juiste informatie over vijand, weer en terrein op tijd nodig.

Het huidige systeem van gevechtinlichtingen is onvoldoende afgestemd op de eisen van het moderne gevechtveld: met name op legerkorps- en divisieniveau is de G2 zowel stafofficier (beleid) als troepencommandant (uitvoering); het glasplotlood neemt nog steeds een te centrale plaats in terwijl veel verzamelorganen reeds in het elektronische tijdperk werken; de organisatie van de speciale verzamelorganen is te versnipperd.

De oprichting van een legerkorpsinlichtingenbataljon, ongeveer langs de lijnen zoals hier is geschetst, zal het eerste en het derde bezwaar wegnemen. Daarmee is dan de basis gelegd voor één eenheid waar vervolgens onder éénhoofdige leiding kan worden nagedacht over een verbeterd systeem van het verzamelen—verwerken—verspreiden van inlichtingen.

Dringend verzoek aan auteurs

Steeds vaker bereiken de redactie bijdragen, getypt m.b.v. een tekstverwerker. Helaas wordt daarbij veelvuldig verzuimd rekening te houden met de noodzaak de tekst te typen met anderhalve of dubbele regelafstand. Derhalve hierbij het dringende verzoek aan auteurs, hun manuscript te verzorgen volgens de „Regels voor kopijverzorging”, die op gezette tijden achterin de Militaire Spectator worden afgedrukt (zie het recente oktobernummer).

Dat het wenselijk is van tijd tot tijd het lint in schrijfmachine of printer te vervangen, zou eigenlijk geen vermelding moeten behoeven.

Helaas worden ook in toenemende mate *illustraties* ingezonden die niet of nauwelijks geschikt zijn voor verkleining en reproductie. Ook in dit verband wordt met nadruk verwezen naar evengenoemde Regels, punt 2. Computertekeningen zijn slechts bruikbaar indien vervaardigd m.b.v. een speciaal tekenprogramma (bv. „Graphix”).

REDACTIE

NAVO en Warschau-Pact

Verschillen en overeenkomsten

Het veertigjarig bestaan van de NAVO in 1989 en de in dat kader verschenen beschouwingen over de ontwikkelingen in het bondgenootschap zijn een gereede aanleiding om een aantal minder in het oog vallende aspecten ervan te vergelijken met die van haar tegenhanger, het Warschau-Pact. Hierbij kan worden gedacht aan de tussen de bondgenoten gesloten verdragen alsmede aan het karakter van de bondgenootschappen in juridisch en politicologisch opzicht. Ook de in het kader van het NAVO-jubileum geopperde vraag of, en zo ja hoe, het bondgenootschap in de toekomst zijn relevantie zal kunnen behouden, is reden eens aandacht aan deze aspecten te besteden.

De tussen de bondgenoten gesloten verdragen

De oprichtingsverdragen van de NAVO en van het Warschau-Pact vertonen een opmerkelijke gelijkenis. Dat is niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat het NAVO-verdrag het voorbeeld is geweest voor de opstellers van het Verdrag van Warschau. Beide verdragen zijn kort — het NAVO-verdrag telt 14 artikelen, het Verdrag van Warschau 11 — en vrij eenvoudig geformuleerd. In de preambule en art. 1 van beide overeenkomsten wordt tot uitdrukking gebracht dat partijen ernaar streven internationale geschillen langs vreedzame weg te beslechten. Art. 4 van het NAVO-verdrag, inhoudend dat partijen onderling overleg zullen plegen wanneer de territoriale onschendbaarheid, politieke onafhankelijkheid of veiligheid van een van hen worden bedreigd, heeft zijn tegenhanger in art. 3 van het Verdrag van Warschau, dat stelt dat de lidstaten overleg plegen bij alle belangrijke internationale vraagstukken die hun gemeenschappelijke belangen raken. Het woord „veiligheid” in het NAVO-verdrag — een rekbaar begrip, waarmee bijna elk politiek probleem kan

worden aangeduid — correspondeert met „alle belangrijke internationale vraagstukken”, waarvan het Verdrag van Warschau melding maakt. In art. 5 van het NAVO-verdrag en art. 4 van het Verdrag van Warschau — de kernbepalingen van de twee overeenkomsten — wordt met een beroep op het in art. 51 van het VN-Handvest geformuleerde recht op individuele of collectieve zelfverdediging bepaald dat partijen elkaar zullen bijstaan bij een gewapende aanval tegen één van hen. In het NAVO-verdrag is dat nog in die zin verduidelijkt dat een aanval op één van de partijen zal worden beschouwd als een aanval tegen allen. Een soortgelijke verduidelijking ontbreekt in het Verdrag van Warschau. Beide overeenkomsten bepalen verder dat een eventuele aanval zal worden gemeld aan de Veiligheidsraad en dat, zodra deze het nodige zal hebben gedaan om de vrede te herstellen, de tegen de aanval genomen maatregelen zullen worden beëindigd. Een ogenschijnlijke parallel lijkt verder te bestaan tussen art. 2 van het NAVO-verdrag en art. 8 van het Verdrag van Warschau. Het eerste houdt in het kort in dat partijen zullen bijdragen aan een verdere ontwikkeling van vreedzame en vriendschappelijke betrekkingen en dat zij zullen trachten tegenstellingen in de internationale economische politiek te verwijderen en tegelijkertijd economische samenwerking aan te moedigen. Het laatstgenoemde bepaalt dat partijen de wederzijdse economische en culturele betrekkingen met eerbiediging van elkaars onafhankelijkheid en soevereiniteit alsmede de niet-inmenging in elkaars binnenlandse aangelegenheden zullen bevorderen. De achtergronden van de twee bepalingen verschillen echter sterk. Met art. 2 van het NAVO-verdrag is beoogd bij te dragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van de VN, in het bijzonder het handhaven van de vrede en internationale veiligheid en het bevorderen van de stabiliteit en het welzijn in het

Noordatlantische gebied. De bepaling heeft ook nog een historische betekenis, want zij was mede de grondslag voor de Amerikaanse Marshall-hulp aan de Westeuropese landen om hun economieën weer op te bouwen. Art. 8 van het Verdrag van Warschau beoogt wellicht eveneens de doelstellingen van de VN te helpen verwezenlijken. De bepaling moet echter vooral worden gezien als juridische grondslag voor de nauwe relatie, die sinds jaar en dag tussen het Warschau-Pact en de Raad voor wederzijdse economische bijstand (Comecon) bestaat. Die relatie wordt onmisbaar geacht, omdat de Oosteuropese landen een centraal geleide economie hebben en zij aan de materieelbehoeften van de krijgsmacht de hoogste prioriteit toekennen. Verdere parallellen tussen de twee verdragen zijn dat beide voorzien in de oprichting van een orgaan voor de tenuitvoerlegging ervan en dat in beide expliciet de mogelijkheid wordt geboden voor toetreding van nieuwe leden. Het Verdrag van Warschau bepaalt in dit verband uitdrukkelijk dat de toetreding openstaat voor ieder land, ongeacht zijn staatkundige en maatschappelijke bestel.

Thans enkele verschillen tussen de beide verdragen. In de eerste plaats wordt in de preambule van het Verdrag van Warschau melding gemaakt van de *aanleiding* voor de oprichting van het bondgenootschap, nl. de toetreding van de Duitse Bondsrepubliek tot de NAVO. Vervolgens is in art. 11 bepaald dat, indien een verdrag tot stand komt waarin de veiligheid van geheel Europa wordt verzekerd, het Verdrag van Warschau automatisch buiten werking treedt. In het NAVO-verdrag ontbreekt een soortgelijke voorziening. In de praktijk is art. 11 van het Verdrag van Warschau zo geïnterpreteerd dat ontbinding van de NAVO voldoende reden zou zijn ook het Warschau-Pact op te heffen. Een tweede verschil tussen de verdragen is dat het Verdrag van Warschau een Verenigd opperbevel van de strijdkrachten van de deelnemende landen in het leven roept, en dat het NAVO-verdrag niet in de oprichting van zo'n orgaan voorziet. Ten slotte zijn er nog verschillen in geldingsduur, verlengingsmogelijkheden e.d., maar deze zijn van meer ondergeschikte betekenis en zullen hier verder onbesproken blijven.

Zowel de lidstaten van de NAVO als die van het Warschau-Pact hebben onderling tal van bi-

multilaterale verdragen gesloten om hun onderlinge betrekkingen op defensiegebied te formaliseren en te intensiveren. De NAVO-lidstaten hebben in 1951 twee verdragen gesloten inzake resp. de rechtspositie van hun krijgsmachten bij een verblijf op het grondgebied van een van de bondgenoten (de Conventie van Londen) en inzake de rechtspositie van de Verdragsorganisatie, van de nationale vertegenwoordigers en de internationale staf (de Conventie van Ottawa). Voorts hebben zij in 1960 nog een overeenkomst gesloten „on the mutual safeguarding of secrecy of inventions relating to defence and for which applications for patents have to be made” en in 1970 een overeenkomst „on the communication of technical information for defence purposes”.

Behalve deze multilaterale verdragen hebben de NAVO-lidstaten ieder nog een aantal bilaterale overeenkomsten met een of meer andere lidstaten gesloten. Nederland heeft bv. met de VS in 1950 een verdrag gesloten tot wederzijdse hulpverlening op defensiegebied (Stbl. K 84) en in 1983 een verdrag inzake wederzijdse logistieke-steunverlening (Trbl. 1983, 63). Voorts heeft ons land op het gebied van de materieelsamenwerking in de loop der jaren met niet minder dan negen NAVO-partners overeenkomsten tot stand gebracht. Met Frankrijk is in 1988 nog een afzonderlijke overeenkomst gesloten voor het verblijf van Nederlandse troepen in Frankrijk (Trbl. 1988, 133). Een zeer veel omvattend vriendschapsverdrag is in 1963 gesloten tussen Frankrijk en de Duitse Bondsrepubliek. Hierin zijn voorzieningen getroffen voor samenwerking op zowel militair als civiel gebied door de mogelijkheid te openen tot het creëren van interdepartementale commissies, die zijn belast met het ontwerpen van samenwerkings- en uitwisselingsprogramma's. Ten slotte hebben de NAVO-lidstaten ook nog verscheidene volkenrechtelijk niet bindende (en niet gepubliceerde) akkoorden gesloten, die voornamelijk betrekking hebben op onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten.

De landen van het Warschau-Pact, uitgezonderd Roemenië en Bulgarije, hebben elk bilaterale akkoorden gesloten betreffende de rechtspositie van troepen van de Sovjet-Unie op het grondgebied van één van de andere landen. De materie die hierin is geregeld — o.a. het dragen van wapens en uniformen, berechting van strafbare feiten, civiel-

rechtelijke aansprakelijkheid voor schade toegebracht aan de vreemde krijgsmachtdelen respectievelijk aan de eigendommen van de ontvangende staat — is voor de NAVO-lidstaten geregeld in de bovengenoemde Conventie van Londen. Verder hebben alle landen van het Warschau-Pact — zowel de Sovjet-Unie met de kleinere lidstaten als deze laatste onderling — vriendschapsverdragen gesloten inzake wederzijdse samenwerking en bijstand op zowel militair als civiel (economisch, cultureel, wetenschappelijk) terrein. De verdragen vertonen op talrijke punten een grote gelijkenis en lijken derhalve alle naar het voorbeeld van één model te zijn opgesteld. Opmerkelijk is dat in de overeenkomsten van de DDR met de andere leden van het Warschau-Pact (uitgezonderd Roemenië), alsmede in het verdrag van Tsjecho-Slowakije met de Sovjet-Unie en het verdrag van Bulgarije met de Sovjet-Unie in de bepaling inzake het verlenen van wederzijdse militaire bijstand de formulering is overgenomen van art. 5 van het NAVO-verdrag, inhoudend dat een aanval op één der partijen zal worden beschouwd als een aanval op de wederpartij. In de andere bilaterale verdragen van de Warschau-Pactlidstaten is de militaire-bijstandsverplichting minder dwingend geformuleerd. Frenzke heeft in dit verband de mening geuit dat de verdragen tussen resp. de Sovjet-Unie, de DDR en Tsjecho-Slowakije een zo hechte band tussen deze landen creëren, dat zij als een afzonderlijk blok binnen het Warschau-Pact kunnen worden beschouwd [1].

Intergouvernementele samenwerking

In publikaties van zowel de NAVO-lidstaten als de lidstaten van het Warschau-Pact wordt graag beklemtoond dat de organisaties intergouvernementele vormen van samenwerking zijn. De lidstaten zijn, met andere woorden, volledig soeverein en worden in de uitoefening van hun bevoegdheden niet beperkt door supranationale organen.

In de NAVO wordt het intergouvernementele karakter van de organisatie vaak met enige nadruk in verband gebracht met het unanimitéitsbeginsel: beslissingen kunnen slechts worden genomen, wanneer ze unaniem door alle leden worden gesteund. Een rapport van de voorzitter van de AC/313-groep zegt in dit verband dat het beginsel

een hoeksteen van de NAVO is en dat het zelfs inherent zou zijn aan het (intergouvernementele) karakter van de organisatie. Dat laatste is naar mijn mening niet juist, want er zijn intergouvernementele organisaties waarin besluiten met een gewone of gekwalificeerde meerderheid van stemmen kunnen worden genomen (het is dan de vraag of de besluiten bindend zijn voor de landen, die deze niet hebben gesteund).

Het unanimitéitsbeginsel mag overigens niet doen vergeten dat in de NAVO-organen een vrije gedachtenwisseling plaatsvindt, waarbij uiteenlopende meningen kunnen worden geuit. De gedachtenwisseling is bij belangrijke problemen ingevolge art. 4 van het NAVO-verdrag zelfs dwingend voorgeschreven. Het onderlinge overleg kan echter alleen tot een besluit leiden, wanneer alle deelnemers ermee instemmen. Daarbij blijft dan nog de mogelijkheid bestaan dat een land een voorbehoud maakt door het plaatsen van een voetnoot, waarin het een bepaald onderdeel voor zichzelf niet van toepassing verklaart. De ratio van de toepassing van het unanimitéitsbeginsel is inmiddels dat aan geen enkele NAVO-lidstaat een besluit tegen zijn wil kan worden opgedrongen.

In de landen van het Warschau-Pact wordt het intergouvernementele karakter van het bondgenootschap als iets vanzelfsprekends beschouwd. Het in het leven roepen van supranationale organisaties, waaraan de lidstaten een deel van hun soevereiniteit overdragen, wordt hier principieel afgewezen met het argument dat staten de belangrijkste rechtssubjecten van internationaal recht zijn en dat het in strijd zou zijn met de maatschappelijke realiteit organisaties te creëren, wier leden hun soevereine rechten niet meer volledig zouden kunnen uitoefenen. Alleen intergouvernementele organisaties kunnen worden erkend als organen, waarin soevereine staten als gelijkgerechtigde leden met elkaar samenwerken. Daarbij dient men wel te bedenken dat de regeringen van de Warschau-Pactlidstaten desondanks een niet onbelangrijke beperking van hun soevereiniteit hebben aanvaard, omdat zij elkaar bevoegd hebben verklaard tot militair ingrijpen, indien in één van de landen dusdanige hervormingen zouden worden ingevoerd, dat het Sovjet-communistische staatsmodel zou worden aangetast. Zowel in wetenschappelijke als in partijpolitieke publikaties is deze uit de zg. Brezjnejev-doctrine voortvloeiende

soevereiniteitsbeperking expliciet als zodanig erkend. De laatste tijd is overigens als gevolg van nieuwe ontwikkelingen in de Sovjet-Unie, Hongarije en vooral Polen de vraag gerezen of de Brezjnev-doctrine nog onvoorwaardelijk van toepassing is.

De redenering dat alleen organisaties wier lidstaten hun soevereine rechten — de hierboven genoemde beperking als gevolg van de Brezjnev-doctrine buiten beschouwing gelaten — volledig kunnen uitoefenen, een maatschappelijke realiteit zijn, lijkt te suggereren dat in organen van het Warschau-Pact evenzeer een vrije gedachtenwisseling kan plaatsvinden als in de organen van de NAVO. Theoretisch is dat wellicht ook het geval, maar daarbij moet men zich wel realiseren dat het Warschau-Pact een organisatie is van socialistische (of, zo men wil, communistische) staten, wier maatschappelijk bestel, de economie in het bijzonder, wordt beheerst door één bepaalde ideologie. Het Warschau-Pact wordt in leidende kringen van de lidstaten ook in feite meer beschouwd als een ideologische gemeenschap dan als een alliantie van landen met gemeenschappelijke nationale belangen. In dit verband is het wellicht enigszins verbazingwekkend dat de ideologische grondslag van de samenwerking in het Verdrag van Warschau niet is vastgelegd. In de bilaterale vriendschapsverdragen van de leden van het Warschau-Pact is dat nl. wèl gedaan, bv. met de bepaling dat partijen de ontwikkeling van de socialistische samenwerking als goede buurlanden zullen bevorderen.

Gezien het bovenstaande is het niet zo verwonderlijk dat in bijeenkomsten van Warschau-Pactorganen meningsverschillen zich over het algemeen niet, of slechts in beperkte mate, voordoen. De deelnemers beschouwen het immers als hun taak de bondgenootschappelijke samenwerking op basis van het socialistische internationalisme te versterken, omdat alleen op deze manier een bijdrage kan worden geleverd aan de verdere ontwikkeling van ieder socialistisch land afzonderlijk. In dit kader wordt toepassing van het unanimitéitsbeginsel als iets vanzelfsprekends beschouwd. Het lijkt echter of men hiermee de grote mate van eensgezindheid, waarmee besluiten tot stand worden gebracht, tot uitdrukking wil brengen.

Inmiddels dient men te bedenken dat sinds 1966 één van de leden van het Warschau-Pact, Roeme-

nië, bij het bepalen van zijn economische en buitenlandse beleid openlijk een onafhankelijker koers vaart. De Roemeense leider Ceaușescu heeft te kennen gegeven dat een hecht militair verbond eigenlijk onvereenigbaar is met de onafhankelijkheid en de nationale soevereiniteit van de aangesloten staten. Zijn houding heeft aan het eind van de jaren '60 ertoe geleid dat een geplande reorganisatie van het Warschau-Pact, met als doel een verdere versterking en integratie van de nationale krijgsmachten (en daarmee een vergroting van de controle van de Sovjet-Unie op de andere lidstaten), niet is uitgevoerd.

Hegemoniale samenwerking

Zowel de NAVO als het Warschau-Pact kunnen worden beschouwd als de exponent van hegemoniale samenwerking van een supermogendheid met een aantal kleinere bondgenoten. Nadat Europa na de Tweede Wereldoorlog was verdeeld in invloedssferen van resp. de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, heeft elk van deze landen ernaar gestreefd de door hem beoogde internationale orde binnen de tot zijn invloedssfeer behorende landen door te zetten. Daarbij werden enerzijds sociale en economische structuren naar die gebieden geëxporteerd en anderzijds werd het vermogen tot oorlogvoering door een door de supermogendheid geleide bundeling van krachten verbeterd. Voor wat het hegemoniale karakter van de samenwerking op militair gebied betreft kan het volgende naar voren worden gebracht.

Algemene aspecten

Een belangrijke hegemoniale trek in de NAVO-samenwerking is dat de NAVO-strategie in verschillende opzichten sterk wordt beïnvloed door het Amerikaanse denken over zowel de nucleaire als de conventionele oorlogvoering. Duidelijk waarneembaar is dat bv. op marinegebied, waar de in de VS ontwikkelde, voorwaarts gerichte maritieme strategie thans de NAVO-strategie is [2].

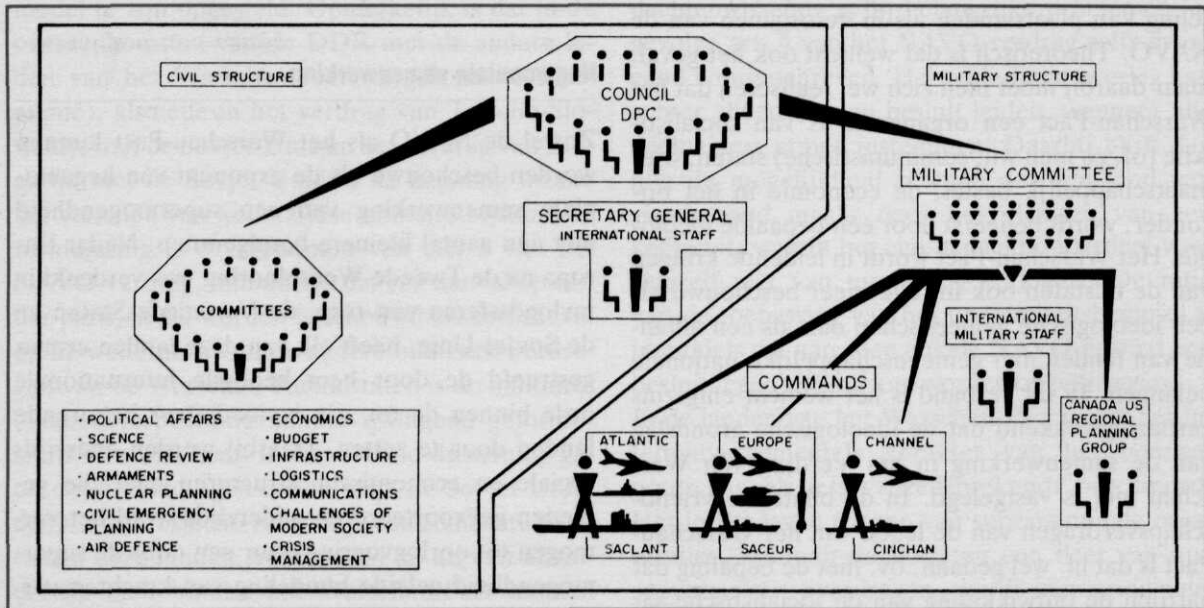
Verder is er een hegemoniaal element, omdat de VS de grootste financiële bijdrage aan het budget van de militaire organisatie van de NAVO leveren, nl. gemiddeld 27,5% van de totale kosten per jaar. De aandelen van het Verenigd Koninkrijk en

de Duitse Bondsrepubliek in dit budget zijn overigens evenmin te verwaarlozen, nl. gemiddeld 20 resp. 18% (het Nederlandse aandeel is 3,25%).

Mede in verband hiermee zijn bepaalde hoge pos- ten in de organisatie steeds gereserveerd voor een Amerikaan (zie afb. 1). Van de „supreme allied commanders”, die onder het Militair Comité res- sorteren, zijn er twee, resp. Saceur (Supreme Allied Commander Europe) en Saclant (Supreme Allied Commander Atlantic) altijd een Ameri- kaanse generaal resp. een Amerikaanse admiraal.

de bestudering van oceanografische vraagstukken en onderzeebootopsporing.

Het hegemoniale karakter van de NAVO-samen- werking lijkt overigens aan betekenis te gaan verliezen, omdat de Europese bondgenoten langza- merhand in staat zijn geraakt een grotere en doel- treffender bijdrage aan de gemeenschappelijke veiligheid te leveren. Mede op aandringen van Amerikaanse zijde wordt nagegaan of in de toe- komst een billijker verdeling van de lasten en lus- ten in het Atlantisch bondgenootschap is te reali- sieren. De Europese bijdrage aan het bondgenoot-

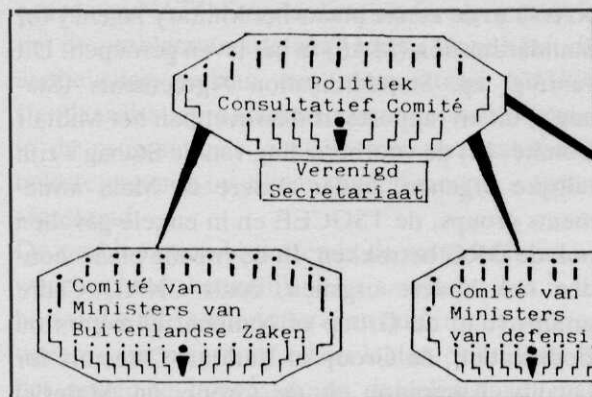

Afb. 1 Structuur van de civiele en de militaire organisatie van de NAVO

De derde, Cinchan (Commander in Chief Chan- nel) is altijd een Britse admiraal. Tijdens een ge- wapend conflict opereren de zg. „assigned forces” van de krijgsmachtdelen van de bij de militaire or- ganisatie aangesloten landen onder bevel van resp. Saceur, Saclant en Cinchan. Van Ameri- kaanse zijde wordt overigens altijd aangevoerd dat men zich de pos- ten van Saceur en Saclant wil voorbehouden in verband met de zeggenschap over de aanwezigheid en het mogelijk gebruik van kernwapens. Andere pos- ten, die voor Ameri- kanen zijn gereserveerd, zijn die van directielid van de (tweehoofdige) directie van Shape Technical Centre, het instituut dat het hoofdkwartier van Sa- ceur bijstaat door het geven van wetenschap- pelijke en technische adviezen, alsmede die van di- rectielid van het Researchcentrum voor Onder- zeebootbestrijding van Saclant, dat is belast met

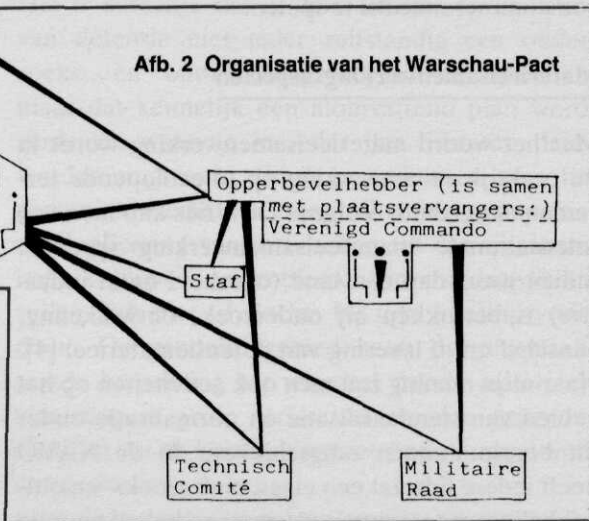
schap zal in beginsel door een intensivering van de veiligheidssamenwerking in Westeuropa kunnen worden versterkt, al zullen daarbij door de histo- risch gegroeide aard van de Atlantische samen- werking — Amerikaanse leiding heeft in het verle- den verdeeldheid tussen de Europese staten moe- ten voorkomen — nog vele problemen moeten worden overwonnen.

Het hegemoniale karakter van de samenwerking in het Warschau-Pact heeft in de praktijk een zwaar stempel gezet op de betrekkingen tussen de leden van het bondgenootschap. Gerrits en Ram- kema hebben in de *Internationale Spectator* erop gewezen dat de Sovjet-Unie op militair en veilig- heidsgebied een uitgebreid controlemechanisme heeft gecreëerd waardoor het Warschau-Pact be- halve een veiligheidsinstrument ook een controle-

Strijdkrachten en bij een gewapend conflict moeten ze onder Sovjetrussisch commando strijd leveren (zie ook afb. 2).

Afb. 2 Organisatie van het Warschau-Pact

instrument is om de Oosteuropese bondgenoten binnen de Russische invloedssfeer te houden [3]. Te zamen met contingenten van de krijgsmachten van de bondgenoten hebben de Russen in het Warschau-Pactgebied de zg. Verenigde Strijdkrachten gecreëerd, wier opperbevelhebber altijd een Sovjetrussische maarschalk, tevens één van de viceministers van defensie van de Sovjet-Unie, is. Alle sleutelposten in de organisatie worden voorts bezet door Sovjetrussische militairen. Bij vier van de bondgenoten, de DDR, Polen, Tsjecho-Slowakije en Hongarije, heeft de Sovjet-Unie op basis van de bovengenoemde troepenstationeringsverdragen in totaal 30 divisies gestationeerd. De opperbevelhebber vormt samen met een aantal plaatsvervaarders het Verenigde Opperbevel. Dat heeft als orgaan echter geen operationele commandobevoegdheid, maar houdt zich bezig met het voorbereiden van maatregelen ter verhoging van de gevechtskracht en gevechtsbereidheid van de Verenigde Strijdkrachten. Volgens de interpretatie, die hieraan in de NAVO wordt gegeven, houdt dit in dat hoofdzakelijk aandacht aan training en opleiding wordt besteed. In zijn bevelvoerende taak wordt de opperbevelhebber bijgestaan door een Staf der Verenigde Strijdkrachten, waarin permanente vertegenwoordigers van de generale staven van de lidstaten zitting hebben. Deze worden in hun werkzaamheden gesteund door een aantal officieren, waarvan het grootste deel uit Sovjetrussische militairen bestaat. De leden van de staf genieten op basis van een akkoord van 24 april 1973 (waarvan de enige authentieke taal Russisch is) diplomatieke voorrechten en immuniteiten. De staf is functioneel ondergeschikt aan de Sovjetrussische generale staf en heeft zijn zetel in Moskou. In geval van crisis coördineert de Sovjetrussische generale staf de Verenigde

Tussen de troepen van de Sovjet-Unie en de door de bondgenoten beschikbaar gestelde eenheden van de Verenigde Strijdkrachten bestaat een regelmatig contact. Er worden bijeenkomsten voor gezamenlijke politieke en militaire vorming gehouden en er vinden, in mindere mate, ook gemeenschappelijke sportieve en culturele manifestaties plaats. Het intensiefst zijn de betrekkingen tussen de Sovjetrussische en de DDR-militairen. Hier vindt per eenheid meer dan één keer per week een gezamenlijke bijeenkomst of manifestatie plaats.

In de hiërarchie van de krijgsmachtdelen van de bondgenoten van de Sovjet-Unie zijn alle topposities gereserveerd voor militairen, die hun opleiding in de Sovjet-Unie hebben genoten of althans afgemaakt. Vele officieren van de bondgenootschappelijke krijgsmachten verblijven een aantal jaren in de Sovjet-Unie en voltooien hun opleiding aan een Russische militaire academie. Zij worden daarbij vertrouwd gemaakt met de Russische cultuur, taal, leefwijze en in het bijzonder het marxisme-leninisme en zij leggen er de nodige persoonlijke contacten. Bij latere gezamenlijke oefeningen en bijeenkomsten worden deze periodiek hernieuwd. Gezien het feit dat in de Sovjet-Unie ca. 85% van de officieren lid is van de communistische partij, wordt op deze manier een blijvende relatie met het gedachtegoed van het marxisme-leninisme verzekerd. Alles bijeengenomen is het duidelijk dat de Sovjet-Unie over een groot aantal

beïnvloedingsmechanismen beschikt — veel meer dan de Verenigde Staten in de NAVO — die haar in staat stellen in het bondgenootschap permanent een dominerende rol te spelen.

Materieelsamenwerkingsaspecten

Met het woord materieelsamenwerking wordt in de praktijk samenwerking op uiteenlopende terreinen aangeduid. Volgens De Vries kan men van internationale materieelsamenwerking spreken, indien meer dan één land (overheid en/of industrie) is betrokken bij onderzoek, ontwikkeling, aanschaf en/of levering van defensiematerieel [4]. Naar mijn mening zou men ook activiteiten op het gebied van standaardisatie en normalisatie onder dit begrip kunnen rangschikken. In de NAVO heeft iedere lidstaat een eigen onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma en een eigen beleid voor de aanschaf van militair materieel. De Conference of National Armaments Directors (CNAD) is het bondgenootschappelijke orgaan dat op onderzoeks- en ontwikkelingsgebied de samenwerking leidt. Daaronder ressorteren drie „Main armaments groups” (voor elk krijgsmachtdeel één), de Tri-Service Group on Communications and Electronic Equipment (TSGCEE) en de Defence Research Group (DRG), die zich met materieelontwikkeling resp. -onderzoek bezighouden. Een in 1969 ontworpen „NATO Planning Armaments Review”-procedure moet verder zorgen voor, zoals De Vries het heeft geformuleerd, „een compilatie van nationale materieelplannen, op grond waarvan mogelijkheden voor samenwerking zouden kunnen worden onderkend” [4]. Wat de samenwerking op productiegebied betreft, kan worden geconstateerd dat die wordt bemoeilijkt door een uiterst gecompliceerde situatie, waarin tegenstrijdige tendensen kunnen worden aangewezen: enerzijds wordt gestreefd naar vrije concurrentie van nationale of internationale ondernemingen, anderzijds worden in iedere lidstaat uitgaven voor materieeluitrusting beschouwd als investeringen die de nationale economie ten goede moeten komen. Het laatste — ook wel „juste retour”-beginsel genaamd — kan leiden tot ondersteuning van zwakke, minder geavanceerde ondernemingen en zo een storende factor zijn in de vrije concurrentie van defensie-industrieën.

Voor de standaardisatieaangelegenheden is in de

NAVO in de eerste plaats het Military Agency for Standardization (MAS) in het leven geroepen. Dit vaardigt zg. Standardization Agreements (Stanag's) uit en rapporteert daarover aan het Militair Comité. Bij de voorbereiding van de Stanag's zijn talrijke organen, onder andere de Main armaments groups, de TSGCEE en in enkele gevallen ook de DRG betrokken. In de tweede plaats houden ook andere organen, zoals CNAD Cadre groups (o.a. de Group of National Directors on Codification, de Group of National Directors for Quality Assurance en de Group on Materiel Standardization) zich met standaardisatieproblemen bezig.

De materieelsamenwerking in de NAVO is al verscheidene jaren voorwerp van ernstige kritiek. Op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en productie wordt herhaaldelijk geklaagd over geldverkwisting als gevolg van duplicering van activiteiten, deels het gevolg van het streven van de grote lidstaten naar een zo groot mogelijke onafhankelijkheid op materieelgebied. Wat de productie betreft gebruiken zij de internationale contacten voornamelijk om de verkoop van hun producten te bevorderen ten einde zo tot een vergroting van hun productieseries te komen. Een andere storende factor voor de samenwerking is dat alle NAVO-lidstaten de neiging hebben de voor defensiematerieel bestemde fondsen zo veel mogelijk in eigen land te besteden.

Voorstellen om in deze situatie verandering te brengen hebben niet ontbroken. De Commissie voor de NAVO in de jaren '90 heeft in 1988 een reeks aanbevelingen geformuleerd om de samenwerking uit te breiden en te intensiveren. Een Ad-hoc-group on the Armaments Co-operation Improvement Strategy heeft ten behoeve van de NATO Industrial Advisory Group een rapport uitgebracht getiteld „Towards a NATO wide armaments industrial policy”, waarin de problematiek v.w.b. de productiesamenwerking wordt geanalyseerd en waarin eveneens voorstellen voor een effectievere samenwerking worden gedaan. In Nederland heeft de Adviesraad voor Vrede en Veiligheid in de rapporten „Westeuropese veiligheidssamenwerking: een noodzaak” en „Burden-sharing” adviezen uitgebracht om tot een betere samenwerking te komen.

Op standaardisatiegebied is n.a.v. het feit dat de activiteiten vaak slecht of niet worden gecoördi-

neerd een NATO Standardization Group ingesteld om de problematiek te analyseren. Deze heeft de aanbeveling gedaan een alomvattend NAVO-standaardisatieprogramma samen te stellen waarin de programma's van alle met standaardisatie belaste organen op elkaar zouden moeten worden afgestemd.

De problematiek betreffende de materieelsamenwerking heeft kennelijk veler aandacht; het is te hopen dat alle adviezen op den duur tot een effectievere samenwerking zullen leiden. Inmiddels is het, gezien het bovenstaande, duidelijk dat de materieelsamenwerking in de NAVO niet of nauwelijks een hegemoniaal karakter draagt. De Westeuropese staten zijn voor de invoering van nieuwe wapensystemen in beginsel niet afhankelijk van de VS, maar kunnen hier zelfstandig beslissingen nemen. Alleen in uitzonderlijke gevallen, bv. wanneer een NAVO-lidstaat doeleinden wil nastreven die alleen met een project als SDI kunnen worden bereikt, is hij wel afhankelijk van de VS.

De materieelsamenwerking in de landen van het Warschau-Pact lijkt een geheel ander karakter te hebben. Alvorens hierop verder in te gaan moet worden opgemerkt dat concrete gegevens over dit onderwerp slechts zeer spaarzaam worden verschaft, zodat men zich bij het vormen van een beeld deels moet baseren op veronderstellingen. Wanneer wij dit in gedachten houden, kunnen wij het volgende vaststellen. Onderzoek, ontwikkeling en produktie vinden in verschillende landen van het bondgenootschap plaats. Het orgaan, dat het beleid bepaalt, is het Comité van de ministers van defensie, dat jaarlijks ten minste eenmaal, in december, bijeenkomt. Vraagstukken van onderzoek en ontwikkeling worden (o.m.) behandeld door het Technisch Comité van de Verenigde Strijdkrachten. Hoewel over de activiteiten daarvan nimmer iets bekend wordt gemaakt, is er aanleiding te veronderstellen dat er met name op onderzoeks- en ontwikkelingsgebied sprake is van een zekere taakverdeling. Er worden afspraken gemaakt over het uitvoeren van studies in elk land, waarbij met in de loop der jaren gegroeide specialisaties rekening wordt gehouden. Zo is in Polen de nodige deskundigheid op het gebied van infrarood en camouflage alsmede op dat van profylaxe en therapie t.a.v. chemische strijdmiddelen ontstaan, terwijl in Tsjecho-Slowakije (met name

een instituut in Hradeč Kralove) de nodige kennis met betrekking tot antiodoten tegen zenuwgassen is ontwikkeld [5].

Het is duidelijk dat in deze situatie de ministers van defensie niet ieder zelfstandig een onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma opstellen, maar dat kennelijk één alomvattend plan wordt gemaakt, waarvan in ieder der lidstaten delen worden uitgevoerd. Bij deze werkwijze, waar hegemoniale elementen bijna zeker een rol spelen, zal duplicering van activiteiten tot een minimum beperkt blijven, en problemen van standaardisatie zullen zich niet of slechts bij uitzondering voordoen. Op produktiegebied heeft de gecentraliseerde benadering het voordeel dat de materieeluitrusting in grote series kan worden geproduceerd en dat de kosten hierdoor sterk kunnen worden gedrukt.

Aan de gecentraliseerde planning en uitvoering kunnen echter behalve voordelen ook nadelen zijn verbonden. In de praktijk kunnen zij immers leiden tot een omvangrijke bureaucratie en tot een gering vermogen zich aan te passen als zich onvoorziene omstandigheden voordoen. In de CNAD is dat ook herhaaldelijk opgemerkt; met een zekere verbazing is daarbij geconstateerd dat, terwijl op bv. landbouwgebied de gecentraliseerde benadering tot soms jammerlijke resultaten leidt, op het gebied van defensiematerieel een vaak uiterst gunstig resultaat wordt bereikt. De CNAD heeft in dit verband vastgesteld dat factoren die, waar het de civiele markt betreft, hebben geleid tot een onmiskenbare superioriteit van de Westerse (kapitalistische) economie boven de Sovjet(communistische)-economie — concurrentie, optimaal gebruik van het innovatievermogen — op het terrein van defensiematerieel nauwelijks in staat zijn een gunstige invloed uit te oefenen. Deze constatering is ongetwijfeld juist; daaraan kan nog worden toegevoegd dat in het Westen bij onderzoek en vooral ontwikkeling op civiel terrein niet zelden de nodige dupliceringen plaatsvinden (verscheidene industriële ondernemingen werken soms onafhankelijk van elkaar gelijktijdig aan de ontwikkeling van hetzelfde produkt). Het succes van de materieelsamenwerking in het Warschau-Pact kan dan ook niet (alleen) worden verklaard door de gecentraliseerde opzet van onderzoeks-, ontwikkelings- en produktieactiviteiten. Daarbij moeten, afgezien van de omstandigheid dat men

niet kampt met een versplinterde markt, andere factoren een rol spelen. In dit verband kan worden gedacht aan enerzijds een strenge selectie van werknemers, die bij onderzoek, ontwikkeling en productie van defensiematerieel zijn betrokken, anderzijds aan speciale middelen om de motivatie van die werknemers te bevorderen. Het laatste weet men met name te bereiken door het toekennen van hoge beloningen. Bekend is dat bv. in de DDR ingenieurs en fysici in de onderzoeks- en ontwikkelingssector drie- tot vijftienmaal zo veel verdienen als een geschoolde fabrieksarbeider:

hun salarissen variëren van 3000 tot 15.000 Mark per maand (ter vergelijking: een Politbureaulid ontvangt 5000 Mark per maand, een hoofd directeur van een „Industriekombinat” 2000 tot 3500 Mark). Daarbij moet nog worden bedacht dat de inkomstenbelasting in de DDR laag is, nl. maximaal 20%. Behalve de hoge beloning zijn er nog verscheidene andere manieren om de betrokkenen tot bijzondere prestaties te stimuleren en zo optimale resultaten te bereiken. Het valt echter buiten het kader van dit artikel hierop diep in te gaan.

Slotbeschouwing

Een vergelijking tussen NAVO en Warschau-Pact leert dat, oppervlakkig gezien, verscheidene parallellen in de samenwerking bestaan. Een nadere beschouwing laat echter zien dat, waar bepaalde aspecten van de samenwerking van een zelfde etiket kunnen worden voorzien, daarachter vaak een geheel verschillende lading schuil gaat. Een opvallend verschil is dat het Warschau-Pact een ideologisch bondgenootschap is, waar het beleid op basis van een bepaalde leer wordt gevoerd, terwijl in de NAVO moeilijk een richtinggevend ideologie aanwezig kan worden geacht; in deze laatste organisatie is ruimte voor uiteenlopende opvattingen, met als gevolg dat de beleidsbepaling soms veel

problemen oplevert en niet zelden het resultaat is van na moeizame onderhandelingen bereikte compromissen. Verder heeft de samenwerking in het Warschau-Pact veel sterker dan die in de NAVO een hegemoniaal karakter, omdat de Sovjet-Unie veel meer dan de VS een dominerende rol speelt in de betrekkingen met de bondgenoten. Ten nauwste hangt hiermee samen dat het Warschau-Pact, behalve als instrument voor de verzekering van de veiligheid van de lidstaten, tevens de functie heeft de Sovjet-Unie in de gelegenheid te stellen de bondgenoten te controleren. Van de NAVO kan moeilijk worden gesteld dat de organisatie die functie voor de Verenigde Staten vervult.

Literatuur

1. A. Uschakow en D. Frenzke — *Der Warschauer Pakt und seine bilateralen Bündnisverträge*. Berlijn (1987)133.
 2. G. L. J. Huyser — De NAVO en de Nederlandse krijgsmacht. *Mil.Spect.* 158(1989)(4)156.
 3. A. Gerrits en H. Ramkema — Gorbatsjov en de beperkte soevereiniteit van Oosteuropa: mogelijkheden en dilemma's. *Int.Spect.* (1987)(4)169.
 4. N. de Vries — Internationale materieelsamenwerking. *Mil.Spect.* 157(1988)(10)483.
 5. J. Patočka en J. Bajgar — Protective effect of bis-pyridinium compounds on the red brain acetyl cholinesterase inhibition by carbamate in vitro. *Biochim. Acta* 46(1987)455.
- VOORTS GERAADPLEEGD:
- H. W. Houweling — Samenwerking en conflict tussen staten, in: *Internationale betrekkingen in perspectief*. Utrecht (1987)132.
- F. Bolkestein — De NAVO na veertig jaar. *Mil.Spect.* 158(1989)(4)149.
- De NAVO en het Warschau-Pact* (brochure). Min. v. Defensie, Den Haag (1988).
- W. V. Roth en T. Frinking — *NAVO-Kroniek* (1988) (6)25.
- D. Eshel — *Mil. Technology* (1989)(4)58.
- Westeuropese veiligheidssamenwerking: een Atlantische noodzaak*. Adviesraad Vrede en veiligheid, Den Haag (1987).
- Burden-sharing, politieke opgave voor het bondgenootschap*. Adviesraad Vrede en veiligheid, Den Haag (1989).
- F. Fejtö — *A history of the people's democracies*. Middlesex NC (1974).
- L. G. Churchward — *Contemporary Soviet government*. Londen (1979).
- H. Kröger e.a. — *Völkerrecht-Lehrbuch*, dl 2. Berlijn/DDR (1982).
- Die Organisation des Warschauer Vertrages; Dokumente und Materialien 1955-1985*. Berlijn/DDR (1985).
- E. Thurich en H. Endlich — *Zweimal Deutschland*. Frankfurt/Main (1987).

mr. J. R. G. Jofriet

majoor van de militair juridische dienst

De Unifil-opleidingen

In dit artikel wordt aandacht besteed aan de opleidingen van de eenheden en de individuele militairen die naar Libanon zijn uitgezonden om deel te maken van Unifil. De opleiding die vóór januari 1979 bij 44 Pantserinfanteriebataljon (44 Painfbat) werd gegeven onder de naam „VN-opleiding” blijft hier verder buiten beschouwing.

De Nederlandse bijdrage aan Unifil bestond in de periode 1979-1983 uit een bataljon (Dutchbatt) en daarna, tot en met 1985, uit een compagnie (Dutch Infantry Company, afgekort DIC). Voorts werd gedurende de gehele periode ook personeel geleverd voor de staf van Unifil.

Achtereenvolgens komen aan de orde:

— de opleiding van het eerste bataljon in Zuidlaren, voorafgaande aan de uitzending in maart 1979;

— de opleiding in Assen van de aflossende eenheden en individuen, bestemd voor Dutchbatt in de periode 1979-1983;

— de opleiding van de eenheden voor Dutch Infantry Company vanuit Veldhoven in de periode 1983-1985.

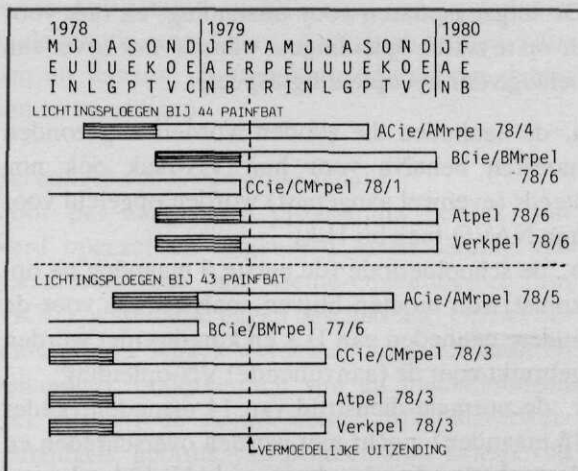
Hoewel hier alleen wordt gesproken over de opleiding dient wel te worden bedacht dat de voorbereiding voor uitzending meer omvat dan alleen de opleiding, t.w. voorlichting, medische voorbereiding, aanpassing van de uitrusting, ouderdagen en inschepingsverlof.

De opleiding van het eerste bataljon voor uitzending in maart 1979

Het formeren van het eerste bataljon

Het eerste probleem dat moest worden opgelost (en welks oplossing heeft doorgewerkt in de opzet van de verschillende opleidingen), was de samen-

stelling van de eenheid die naar Libanon zou gaan vertrekken. Een pantserinfanteriebataljon bestond in 1979 — evenals thans — uit verscheidene eenheden van diverse lichtingsploegen in verschillende fasen van hun opleidings- of parate tijd. Op het moment dat in januari 1979 werd bekendgemaakt dat 44 Painfbat zich gereed moest gaan maken voor uitzending was het bataljon samengesteld als aangegeven in afb. 1.

Afb. 1 Gearceerd: schoolperiode; de rest: parate periode

Op de datum van uitzending, begin maart 1979, zou het bataljon dus beschikken over:

— de ACompagnie (ACie) en het AMortierpeloton (AMrpe1) van de lichtingsploeg 1978/4 die nog tot en met augustus 1979 in dienst zouden zijn;

— de BCompagnie (BCie) en het BMortierpeloton (BMrpe1) van de lichtingsploeg 1978/6 die net in maart 1979 paraat zouden worden en tot en met december 1979 in dienst zouden zijn;

— het Antitankpeloton (Atpel) alsmede het Verkennerspeloton (Verkpel) van de lichtingsploeg 1978/6, die ook in maart 1979 paraat zouden worden en eveneens tot en met december 1979 in dienst zouden zijn;

— de Staf-, staf- en verzorgingscompagnie (Ssv-

cie) bestaande uit personeel van de lichtingsploegen 1978/1 tot en met 1978/5 (niet in afb. 1 opgenomen).

Op het moment van uitzending zouden er geen derde pantserinfanteriecompagnie en geen derde mortierpeloton aanwezig zijn. Deze eenheden zouden pas weer (als schooleenheden) opkomen in mei 1979.

De pantserinfanteriecompagnieën, de mortierpelotons, het antitankpeloton en het verkennerpeloton worden aangeduid als ondas-eenheden (onderdeelsaanvullingssysteem), aangezien zij als geheel tot een lichtingsploeg behoren en als geheel opkomen en afzwaaien. De Staf-, staf- en verzorgingscie wisselt iedere twee maanden ongeveer een zesde van zijn personeel en wordt daarom aangeduid als indas-eenheid (individueel aanvullingssysteem).

De uitgangspunten voor uitzending, en ook voor de op te zetten opleidingen, waren (voor zover van belang voor het opleidingsaspect):

- a. de eenheden die zouden worden uitgezonden moesten behalve voor hun VN-taak ook nog steeds (evenwel aangepast) worden opgeleid voor hun NAVO-taak bij 1Lk;
- b. de schoolperiode (de eerste 4 maanden na opkomst) zou moeten blijven zoals ze was voor de andere eenheden van 1Lk en kon dus niet worden gebruikt voor de (aanvullende) VN-opleiding;
- c. de normale diensttijd van 14 maanden (kader 16 maanden) mocht niet worden overschreden en de eenheden dienden dus weer in Nederland terug te zijn om op hun normale tijd met hun lichtingsploeg te kunnen afzwaaien.

Voor de situatie bij 44 Painfbat zou dat betekenen dat alleen de ACompagnie en het AMortierpeloton konden worden uitgezonden na een aangepaste opleiding in de parate periode (januari en februari 1979). De BCompagnie en het BMortierpeloton konden pas beginnen met hun voorbereiding na het paraat worden in maart 1979 en zouden dus niet met de eerste uitzending kunnen vertrekken. De oplossing werd gevonden in het combineren van de lichtingsploegen van 43 Painfbat (te Assen) en 44 Painfbat.

Bij 43 Painfbat lag het lichtingsploegenschema iets anders dan bij 44 Painfbat (zie afb. 1), zodat daar op het moment van uitzending in maart 1979 twee

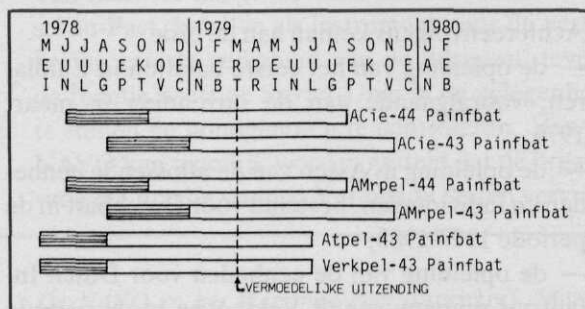
pantserinfanteriecompagnieën en twee mortierpelotons paraat zouden zijn. De CCompagnie en het CMortierpeloton zouden echter nog maar drie maanden in Libanon kunnen dienen wilden zij op tijd (juni 1979) in Nederland kunnen afzwaaien.

De uiteindelijke oplossing was dat uit de lichtingsploegen van 43 en 44 Painfbat een bataljon zou worden samengesteld voor uitzending naar Libanon (44 Painfbat VN), bestaande uit:

- twee pantserinfanteriecompagnieën;
- twee mortierpelotons;
- een antitankpeloton;
- een verkennerpeloton;
- een Staf-, staf- en verzorgingscompagnie.

In Nederland zouden de overige eenheden worden samengevoegd in een bataljon (43 Painfbat) in Assen dat de opleiding voor Libanon zou gaan verzorgen.

Na de uitwisseling van de eenheden in januari 1979 tussen Zuidlaren en Assen was de situatie voor het uit te zenden bataljon als weergegeven in afb. 2.

Afb. 2 De situatie in januari 1979 bij het uit te zenden bataljon

Het formeren van de Aanvullingsdetachementcompagnie

Behalve de pantserinfanteriecompagnieën, de mortierpelotons, het antitankpeloton, het verkennerpeloton en de Staf-, staf- en verzorgingscompagnie kreeg 44 Pantserinfanteriebataljon ook nog een Aanvullingsdetachementcompagnie (Aanvdetcie) om het bataljon zelfstandig te maken, voor zover het niet zou kunnen terugvallen op logistieke en andere diensten van Unifil. Deze Aanvullingsdetachementcompagnie, die bij het bataljon al gauw de Delta-compagnie (DCie) werd genoemd, werd in januari 1979 in Zuidlaren geformeerd. In de DCie werd enerzijds extra personeel opgenomen voor de eenheden die het bataljon zelf reeds had, anderzijds verschenen daar-

Ook in Libanon ging de opleiding door; hier met de gevechtsveldbewakingsradar

in functionarissen en eenheden die bij een pantserinfanteriebataljon normaal niet voorkomen. Als voorbeeld van het eerste: extra personeel voor bevoorradingspeloton, onderhoudspeloton en geneeskundig peloton; als voorbeeld voor het tweede: de eigen brigade Koninklijke marechaussee, het geniepeloton, het herstelpeloton, de sportinstructeur, de tolken en de contra-inlichtingenploeg. De Aanvullingdetachementencompagnie was door haar samenstelling een indas-eenheid.

De opleiding van het eerste bataljon voor uitzending

De tijd die tussen de bekendmaking van de uitzending op 12 januari 1979 en het vertrek nog overbleef moest worden besteed aan een aanvullende opleiding. Daarvoor waren nog zes weken beschikbaar (22 januari t/m 2 maart 1979). Het programma bestond uit vijf opleidingsblokken en een blok inschepingsverlof, nl.:

- Pantserstorm;
- Schayk;
- Infanterieschietkamp; Artillerieschietkamp (ISK, ASK);
- pelotonsopleiding;
- algemene vorming (AV).

De ondas-eenheden (t.w. pantserinfanteriecompagnie, mortierpeloton, antitankpeloton, verkennerpeloton) zouden alle vijf blokken moeten gaan uitvoeren; de beide indas-eenheden (Ssvcie, Aanvdetcie) zouden grotendeels in hun organieke functie gaan werken en alleen de algemene vorming (AV) als aanvullende opleiding volgen.

De aangepaste oefening Pantserstorm

Voor de aangepaste oefening Pantserstorm waren

vijf dagen beschikbaar. Het Korps Commandotroepen (KCT) heeft daarvoor een speciaal programma opgesteld en het onder zijn leiding laten uitvoeren. Dit programma was enerzijds gericht op de fysieke vorming en anderzijds op het aanleren van technieken die men in Libanon dacht nodig te hebben. De onderwerpen in deze aangepaste oefening waren: marstraining met bepakking, gebruik van kaart en kompas, wacht en posten, patrouilles te voet, leggen en ruimen van hinder-

Schietopleiding (ISK) bij de kadercursus VN

nissen, lijfsbehoud, onderkennen van hinderlagen en de reactie erop, koken, bakken en braden, kappen en hakken, onderzoekprocedures van personen en voertuigen.

Het aangepaste programma Schayk

Voor het aangepaste programma Schayk, dat werd opgezet en uitgevoerd onder leiding van instructeurs van het Genie-Opleidingscentrum (GOC), waren drie dagen beschikbaar. Op het oefenterrein in Schayk werden de volgende facetten behandeld: onderkennen van en behandelingen met mijnen, de mijn detector, prikkeldraadversperringen, gebruik van prikkelband, kennis van trotyl, slagpijpjes en ontstekers, boobytraps.

De schietopleiding ISK

Voor de schietopleiding in het Infanterieschietkamp waren eveneens drie dagen beschikbaar; de mortierpelotons gingen nog een dag naar het Artillerieschietkamp om mortier te schieten. Iedereen schoot in ieder geval met zijn persoonlijke wapen (geweer Fal, pistoolmitrailleur Uzi of pistool) en wierp een of meer scherpe handgranaten. Door de organieke schutters en helpers werd geschoten met de groepswapens zoals de mitrailleur .50'' en de tlv 84 mm. Bovendien werd waar mogelijk (gezien beschikbare tijd en munitie) ook door anderen met deze groepswapens geschoten en ook was er voor een aantal militairen gelegenheid een scherpe law af te vuren. ▷

De nabijgevechtsbaan en de gevechtsbaan waren zowel voor het personeel van de pantserinfanteriecompagnieën als dat van de pantserondersteuningscompagnie in het programma opgenomen. Voorts hebben de pelotons nog (hoewel in tijd zeer beperkt) in Oostdorp kunnen oefenen.

De pelotonsopleiding

Onder de naam pelotonsopleiding werd een programma uitgevoerd onder leiding van het eigen kader in de kazerne te Zuidlaren en op de oefenterreinen in de buurt ervan. In dit programma, waarvoor drie dagen beschikbaar waren, waren de onderwerpen: de bereden patrouille, het bouwen van één- en tweemansputten, de techniek van het bouwen met zandzakken, inrichten van en dienst doen op een roadblock en verkeerssluis, waarnemen met infrarood- en dagkijkers, objectbeveiliging en escorteren.

De algemene vorming

In de tijd die dan nog over was werden, onder leiding van het eigen kader, maar ook door een aantal specialisten, de lessen algemene vorming (AV) gegeven. Daarin werd aandacht besteed aan de zelfhulp/kameradenhulp, sport, waarbij o.a. het ongewapend gevecht (bv. ontwapenen, fouilleren, opbrenggrepen), marsen, nbc, krijgstucht, oorlogsrecht, voorlichting, verbindingen en materieelherkenning. Voor de chauffeurs en de voertuigcommandanten was er nog tijd om het rijden met de periscoop en gesloten luiken te beoefenen. De boordschutters leerden (hoewel zeer beperkt) als (hulp)chauffeur het voertuig over een kleine afstand te verplaatsen. Voor zover er nog tijd was kregen ook de andere leden van groepen en pelotons een opleiding op de groepswapens, met name op de mitrailleur .50''.

De opleiding van de indas-eenheden

Het was noodzakelijk dat het personeel van de Staf-, staf- en verzorgingscompagnie en van de Aanvullingsdetachementencompagnie zijn organieke functie uitoefende voor de voorbereiding van de uitzending van het bataljon. Intendance-, onderhouds- en herstellpersoneel, geneeskundig personeel waren bezig met resp. het vervangen van de uitrusting, het kleden van het uit te zenden personeel, het gereedmaken van de voertuigen, wapens en verbindingsmaterieel en het keuren,

vaccineren en zo nodig saneren. Het personeel van de stafsecties had het druk met appellijsten, operatiebevelen en lijsten met mee te nemen materieel. Beide eenheden waren dus grotendeels in hun functie werkzaam. Voorts was er eigenlijk alleen nog tijd voor het volgen van de lessen AV. Chauffeurs, geneeskundig personeel en verzorgers die met de ondas-eenheden meegingen naar Pantserstorm, Schayk en ISK/ASK werden daar wel zoveel mogelijk in de gelegenheid gesteld het programma te volgen.

De opleiding van de aflossingen van Dutchbatt

De opleiding van de aflossingen na maart 1979 was eveneens gebaseerd op de gegeven uitgangspunten en het tweemaandelijks opkomstschema. Dit had tot gevolg dat een deel van de ondas-eenheden na de schoolperiode van 4 maanden een vervolgopleiding van eveneens 4 maanden onderging terwijl andere eenheden daarvoor slechts 2 maanden ter beschikking hadden. De eerstgenoemde eenheden deden ongeveer 5 maanden dienst in Libanon, de laatstgenoemde ongeveer 6½ maand. De laatste maand van de dienstdienst werd in Nederland doorgebracht en o.a. besteed aan verlof, uitkeuren enz.

De opleidingen van de ondas-eenheden

Nadat 44 Painfbat in aangepaste samenstelling was vertrokken is 43 Painfbat in Assen weer gaan fungeren als opleidingsbataljon voor de aflossende ondas-eenheden, nl. de pantserinfanteriecompagnieën, de mortierpelotons, de antitankpelotons en de verkennerpelotons.

De opleiding van de ondas-eenheden bij 43 Painfbat

Zoals eerder werd gesteld moesten de eenheden zowel voor de vervulling van hun NAVO-taak bij 1Lk als voor hun taak bij Unifil worden opgeleid. Het was onvermijdelijk dat de opleiding voor de NAVO-taak beperkter was dan bij de bataljons die niet naar Libanon gingen, en die een parate periode van 10 maanden hadden.

In de syllabus van zowel de 2- als de 4-maandse opleiding werd dan ook gesteld dat als eisen moesten worden gezien dat in de opleidingsgang rekening was gehouden met:

- a. het op de juiste wijze kunnen uitvoeren van de VN-vredestaken tot en met pelotonsniveau;
- b. het kunnen optreden als eenheid binnen een painfbat bij oorlogstoestand.

Voor de pantserinfanteriecompagnie, het mortierpeloton, het antitankpeloton en het verkennerpeloton werd in diezelfde syllabus gesteld dat men moest komen tot de eisen zoals die golden voor de periode I van de VAOV-1Lk, t.w. de drie maanden volgende op de schoolperiode. Het zal duidelijk zijn dat dit met een 2-maandse opleiding, waarin ook nog VN-opleidingen werden gegeven, nauwelijks mogelijk was. Zelfs voor de 4-maandse opleiding was het vaak niet mogelijk die eisen geheel te halen.

De onderwerpen die in de voorbereiding van het bataljon voor vertrek in maart 1979 werden gegeven keerden weer terug in de syllabus voor de ondas-eenheden. Zij gingen deelnemen aan de algemene vorming, de aangepaste oefening Pantserstorm, de aangepaste oefening Schayk en aan een ISK-periode. Bij de onderdeelvorming werd een blok VN-Opleiding van vier dagen ingevoegd.

In het ISK werd als demonstratie geschoten met de mortier 2'' en met de *hand fire rocket*. De mortier 2'' was, niet direct in 1979 maar enige tijd later, in Libanon in de bewapening opgenomen om daarmee lichtgranaten te verschieten en zo bij duisternis in het voorterrein patrouilles van een van de partijen te kunnen waarnemen. Ook de *hand fire rocket*, een soort lichtfakkel, die uit de hand werd verschoten, diende hetzelfde doel. Bovendien werd een demonstratie gegeven met de gasgranaat die vanaf het geweer Fal kan worden verschoten. Alle militairen deden schietervaring op met de mitrailleur MAG en de mitrailleur .50'' en wierpen ten minste drie scherpe handgranaten. Ieder schoot behalve met zijn persoonlijke wapen ook met de Fal en de Uzi.

De AV-lessen die de ondas-eenheden volgden waren grotendeels dezelfde als bij de andere eenheden van 1Lk, maar met een ander accent en soms met een iets andere invulling op bepaalde punten. De afwijkingen kwamen grotendeels neer op het volgende.

- a. Bij de lessen krijgstuicht/oorlogsrecht werd speciale aandacht besteed aan de geweldsinstructie zoals die gold voor Unifil. Ook de speciale aspecten van het oorlogsrecht die aan het optreden

Het inrichten van een Unifil-roadblock in een winters landschap

in VN-verband kunnen zijn verbonden kregen extra aandacht.

- b. Er werden meer uren besteed aan voorlichting. Deze lessen werden gegeven door specialisten of — zeker nadat er wat militairen uit Libanon waren teruggekeerd — door militairen die reeds dienst hadden gedaan bij Unifil. De lessen gingen over land en volk van Libanon en organisatie en taak van Unifil en van Dutchbatt.

- c. Bij de lessen lichamelijke oefening werd aandacht besteed aan het ongewapende gevecht. Het ontwapenen, het fouilleren en opbrenggrepen maakten deel uit van het programma; voorts werd gewerkt aan goede lichamelijke conditie en uithoudingsvermogen.

- d. Ook de lessen verbindingen werden door iedereen gevolgd. Hier was de eis dat iedereen eenvoudige radioprocedures kon toepassen i.v.m. het doen van meldingen en dat iedereen met de veldtelefoon kon omgaan.

- e. Bij de lessen materieelherkenning lag uiteraard de nadruk op de voertuigtypen zoals die in Libanon voorkomen.

De VN-Opleiding besloeg 4 dagen en werd in de vorm van velddienst gegeven (de oefening WaakSaam). Zij bevatte de onderwerpen objectbewaking, afsluiten en doorzoeken van gebouwen, hindernissen, rapportages, veldversterkingen, patrouilles (zowel te voet als bereden), wachten en posten, inrichten van en dienst doen op roadblock en verkeerssluis, escorteren, ontwapenen, fouilleren en opbrengen van arrestanten.

De indas-opleidingen

Nadat in maart 1979 het eerste bataljon naar Libanon was vertrokken werd bij 42 Painfbrig in Assen

een compagnie opgericht die de opleiding van de indas'ers zou gaan verzorgen, t.w. 42 Administratieve en Instructiecompagnie (42 A&ICie). Deze zou tevens de taak krijgen al het terugkerende personeel op te vangen en af te handelen tot vertrek met groot verlof voor de dienstplichtigen of tot plaatsing bij een nieuw onderdeel voor het beroepspersoneel. Aangezien het dienstplichtige indas-personeel iedere twee maanden na de basisopleiding bij de opleidingscholen bij 42 A&ICie binnenkwam moest de indas-opleiding in een 2-maandsprogramma passen (10 oefenweken).

De 10-weekse indas-opleiding

Het indas-personeel bestemd voor de Staf-, staf- en verzorgingscompagnie, de Aanvullingsdetachementencompagnie [na reorganisatie bij Dutchbatt per 1 juni 1979 is er sprake van een Staf- en Stafcompagnie (Ststcie) en een Verzorgingscompagnie (Vzgcie)], de compagniesstaf van de Pantserondersteuningscompagnie en voor de staf van Unifil werd opgeleid door zorg van 42 A&ICie.

De inhoud van deze 10-weekse opleiding bestond uit een introductieprogramma van een week om iedereen op hetzelfde uitgangsniveau te krijgen en bekend te maken met de gewoontes op de kazerne in Assen (niet te vergeten dat de ondas'ers reeds gedurende 4 maanden schoolperiode op de kazerne aanwezig waren geweest). Na deze introductieweek volgde een opleidingsperiode van 7 weken waarin de AV-lessen en de speciale VN-onderwerpen werden gegeven. Dan volgden nog een week functionele tewerkstelling en een week inschepingsverlof.

Ook de indas-opleiding bevatte de 3-daagse periode in Schayk, een 3-daagse periode ISK (waarbij ook de demonstratie mortier 2'', de *hand fire rocket* en de gasgranaat) en een 4-daagse VN-Opleiding te velde; het deelnemen aan Pantserstorm was door de capaciteit bij het Korps Commandotroepen voor deze opleiding niet mogelijk. Korporaals technisch specialist en kort-verbandvrijwilliger, alsmede marechaussees der 1e en 2e klasse volgden een opleiding van 6 weken.

De functionele tewerkstelling

In de negende week van de 10-weekse opleiding werd het indas-personeel functioneel tewerkgesteld. Dit was nodig omdat het alleen nog maar was opgeleid op een opleidingscentrum en daarna

bij 42 Administratieve en Instructiecompagnie en nog geen praktische dienst had gedaan. Chauffeurs moesten worden omgeschoold op de oudere typen voertuigen die nog deel uitmaakten van de organisatie van Dutchbatt.

Voor een aantal functies waren speciale tewerkstellingen geregeld. Zo werden de geneeskundige soldaten en korporaals gedetacheerd bij drie burgerziekenhuizen, de korporaals tandarts-assistent naar de militaire tandarts, de soldaten en korporaals bestemd voor het veldpostkantoor in Libanon naar het veldpostkantoor te Utrecht en het verbindingspersoneel naar het Verbindingscentrum Den Haag.

De kadercursussen

Met ingang van maart 1980 werden de beroepsmilitairen die geen deel uitmaakten van een ondas-eenheid bijeengebracht om de zg. kadercursus te gaan volgen. Deze duurde drie weken, waarvan er twee grotendeels waren bestemd voor de opleiding en voorbereiding; de derde week was voor het inschepingsverlof. Uit de evaluatie van de eerste cursus bleek dat men de voorkeur gaf aan een *all-ranks*-opzet (m.n. ook het gebruik van de eetzaal en de mess) en in de volgende cursussen is daaraan voldaan.

Al gauw bleek dat niet alleen een aanvullende opleiding van belang was, maar dat misschien het bij elkaar brengen voor een periode van bijna twee weken van onderofficieren en officieren, afkomstig van alle mogelijke onderdelen, voorafgaande aan de uitzending ten minste even belangrijk was. Tijdens de lessen, maar ook tijdens de avonduren, leerde men elkaar kennen en op het moment dat men dan met de rotatie naar Libanon vertrok kende men bij iedere eenheid van het bataljon wel één of meer collega's van de kadercursus.

De opleidingen voor Dutch Infantry Company

In 1983 werd Dutchbatt vervangen door Dutch Infantry Company. De opleiding daarvan werd verzorgd door het Opleidingsdetachement Libanon (ODL) dat werd opgericht in Veldhoven op de lokatie van het Pantserinfanterie-rij- en opleidingscentrum (Piroc).

Voor deze aflossingen werden opgezet: een 8-

weekse opleiding, een 6-weekse, voor het verzorgingspeloton en een 2-weekse (de opvolger van de kadercursus). In grote lijnen was de inhoud dezelfde als van de opleidingen in Assen. Veel aandacht werd besteed aan het schieten, de fysieke training, de verbindingen, de gezondheidszorg en de voorlichting. Evenals in Assen werd een deel van de VN-opleiding gegeven in de vorm van een oefening, ook hier oefening Waak-Saam geheten. Daarin weer de bekende onderwerpen, bv. als lid en als commandant van een patrouille kunnen optreden, optreden bij een roadblock, objectbewaking, escorteren, enz.

Het opleidingsblok Schayk was niet meer in deze opleiding opgenomen, evenmin als het opleidingsblok Pantserstorm. Wel werd nog een aantal lessen mijnen en springmiddelen gegeven bij het ODL zelf.

Sturing van de opleidingen

De vergaderingen Staf-Ochtendblad (Landmachtstaf)

Nadat de syllabussen waren gemaakt en met de eerste opleidingen van de aflossende eenheden was begonnen is er maandelijks een deelvergadering Staf-Ochtendblad gehouden met deelneming van de functionarissen van Staf-Ochtendblad en van 42 Pantserinfanteriebrigade die met de opleidingen en met de personele vulling waren belast. In die vergaderingen werd v.w.b. het opleidingsaspect gesproken over de wijze waarop de opleidingen bijsturing behoeften. De signalen daarvoor waren afkomstig uit stafbezoeken uit Neder-

land, uit de terugkoppeling of uit wensen van het bataljon die via de radio aan de Landmachtstaf werden doorgegeven.

De terugkoppeling

In 1980 werd een terugkoppelingssysteem opgezet, bestaande uit een vragenformulier dat de teruggekeerde militairen werd voorgelegd op de dag dat zij in Assen kwamen inleveren en uitkeuren. Daarin konden de teruggekeerden waarderingen geven bij een aantal gerichte vragen over de opleidingen, maar ook was er ruimte voor eigen opmerkingen en wensen. Na iedere rotatie werd zo'n terugkoppeling geëvalueerd en aan de deelvergadering Staf-Ochtendblad voorgelegd. Een aantal malen is aan de hand van de uitkomst van een of meer terugkoppelingen de opleiding wat bijgesteld.

Afsluiting

Terugblikkend op de opleidingen kan worden gezegd dat in heel korte tijd een acceptabel opleidingsprogramma is opgezet voor een actie waarover aanvankelijk weinig bekend was. Het bleek dat de normale opleiding zoals die bij de landmacht werd gegeven een heel goede uitgangsbasis was voor het opzetten van opleidingen voor het optreden in Unifil-verband. Vaak moest prioriteit worden gevraagd voor de Libanon-opleidingen, bv. in het ISK, bij Pantserstorm en bij het GOC. Alle betrokkenen zagen het belang hiervan in en hebben zonder uitzondering voorrang gegeven aan de Libanon-opleidingen.

**U bent lid van de
Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de
Krijgswetenschap,**

tevens actief dienend officier van KL of KLu, en u gaat de dienst verlaten?

**Meldt u dat dan s.v.p. even aan de ledenadministratie (Karel Doormanlaan 274, 2283
BB Rijswijk), dan wordt ervoor gezorgd dat u de Militaire Spectator blijft ontvangen!**

drs. W. H. Th. Heijster

majoer van de militair psychologische en sociologische dienst

Krijgsmacht en alcohol

Het zal weinigen zijn ontgaan dat de Nederlandse overheid zich de laatste jaren inspant voor matiging van het alcoholgebruik door de Nederlandse bevolking. Hoe ernstig de problematiek is moge blijken uit de volgende, summierse cijfers: de laatste vijftien jaar is in Nederland het alcoholgebruik per hoofd van de bevolking van 15 jaar en ouder met 37% gestegen. Hoewel er sinds enkele jaren een kentering ten goede zichtbaar is, nemen bv. de 10% zwaarste drinkers nog steeds bijna 50% van de totale alcoholconsumptie tot zich (afb. 1).

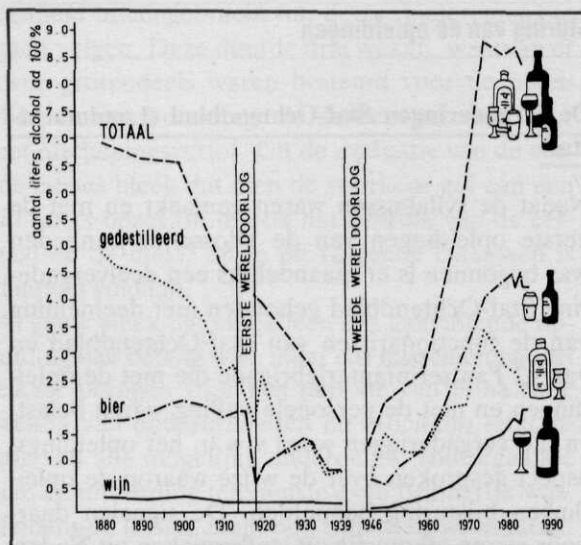
Steeds meer bedrijven ontwikkelen een bedrijfsalcoholmatigingsbeleid, teneinde productie verliezen, kwaliteitsvermindering en kosten van ontslag en herbezetting terug te dringen. Ook de krijgsmacht wordt geconfronteerd met de gevolgen van alcoholgebruik. In het kader van een onderzoek in 1984 naar geweld in de krijgsmacht bleek dat 50 tot 70% van de strafzaken met alcoholgebruik samenhangt.

Volgens de nota „Alcohol en samenleving” van het ministerie van wvc [1] zou het drankgebruik in de krijgsmacht niet afwijken van dat van de rest van de Nederlandse samenleving. Als men dan let op, en rekening houdt met, de specifieke personeelsopbouw van de defensieorganisatie — voor 99% bestaande uit mannen en wel vooral in de jongere leeftijdscategorieën — moet op grond van beschikbare statistische gegevens en de criteria van het ministerie van wvc, het aantal probleemdrinkers in de krijgsmacht worden geschat op ongeveer 19%. Bijna één op de vijf!

Probleemdrinkers worden niet snel als zodanig gesignaleerd, maar vroeg of laat gaat het functioneren van deze mensen achteruit. Zij zullen zich vaker ziek melden resp. afwezig zijn, hun arbeidsproductiviteit loopt achteruit, en ze hebben een grotere kans op disciplinaire problemen en ongevallen. Defensiemedewerkers met alcoholproblemen vormen bovendien een veiligheidsrisico.

In dit artikel wordt getracht een antwoord te geven op de vraag welke rol en functie alcohol in de krijgsmacht vervult en waarom excessief alcoholgebruik een probleem is. Wij gaan in op het alcoholmatigingsbeleid in de Koninklijke landmacht en op de vroegtijdige herkenning van probleemdrinkers (afb. 2).

Gelet op de beschikbare ruimte moet veel feitelijke informatie achterwege blijven. Geïnteresseer-

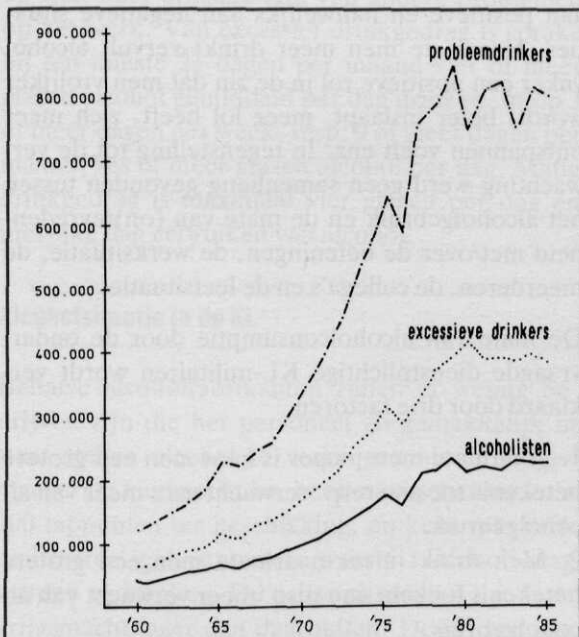
Afb. 1 Aantal liters alcoholische drank per hoofd per jaar

den kunnen (bv. ten behoeve van de voorlichting) bij de afdeling GW van DPKL het „Alcoholrapport” aanvragen.

Functie van alcohol in militaire organisaties

Problemen met alcohol hebben bestaan zolang er legers bestaan. Dat moge bv. blijken uit het verbod van Prins Maurits aan zijn soldaten om met wapens en messen bij zich een herberg te bezoeken. Door de eeuwen heen vergezeld de drank het krijgsmanshandwerk. In de eerste plaats was er de medische rol van de alcohol. De huursoldaat

in de middeleeuwen moest zijn krijgswerk verrichten onder onmenselijke omstandigheden. Hij werd geteisterd door de natuur, maakte lange dagmarsen met zware uitrustingsstukken, en moest vaak zelf in zijn voedsel voorzien. Een geringe verwonding op het slagveld kon zijn dood betekenen. Alcohol was het enige verdovingsmiddel bij amputaties. Ook bestond de opvatting dat alcohol een geneeskrachtige werking bezat tegen veel voorkomende epidemieën bij de landlegers. De

Afb. 2 Aantal probleem- en excessieve drinkers en verslaafden vanaf 1960 (bron: SWORD)

marketentster vervulde in die zin dan ook een uitermate belangrijke functie in het op peil houden van de strijdlust en het moreel van de soldenier.

Alcohol leek ook een goede remedie tegen verschillende ziekten die vooral bij langdurig verblijf aan boord van schepen optraden als gevolg van onvoldoende en eenzijdige voeding. Het rantsoen rum aan boord van de Engelse marine en het tot 1905 gebruikelijke oorlam bij de Koninklijke marine vinden daarin hun oorsprong. In dit kader past ook de verstrekking van een liter wijn per man per dag in het Franse leger.

Dat geïnstitutioneerde alcoholgebruik miste zijn uitwerking niet en het proces van identificatie ging spelen: alcoholgebruik werd een bewijs van mannelijkheid. De militair behoorde het voorbeeld van mannelijkheid te zijn en dus dronk hij. Voor de burgerij werd de krijgsman synoniem met de drinkebroer.

De opkomst van de dienstplichtlegers in de Napoleontische tijd veranderde weinig aan dit beeld. Ingelijfd werd hij die daaraan door zijn maatschappelijke of financiële positie niet kon ontkomen. Voor een deel waren dat lieden uit milieus waar een hoog drankgebruik gewoon was. Voor degenen voor wie dat niet het geval was, zou de gedwongen inlijving vaak de eerste stap op weg naar een relatie met de alcohol hebben betekend. Tot voor enkele decennia betekende militaire dienst, vrijwillig of gedwongen, vooral leven in kazernes en kampementen zonder comfort of huiselijkheid, verveling door geestdodende diensten in kleine garnizoensplaatsjes, en uiterst beperkte contacten met het gezin en het milieu waarin men was opgegroeid. De dienst leverde een vruchtbare voedingsbodem voor frustraties en spanningen waarvoor in veel gevallen slechts de drank een uitweg leek te bieden.

Van oudsher vervult alcohol een belangrijke sociale functie bij speciale gebeurtenissen en ceremonies. Alcoholgebruik diende in de strijdkrachten vooral tot vergroting van de groepscohesie. Dat geldt voor het te water laten van een nieuw schip tot en met promotiefeesten en korpsdiners. In alle gevallen functioneert het alcoholgebruik als een „mood-inducer”. Vaak is er een soort alcoholcultuur waarbij men ervan uitgaat dat men langdurig en veel moet kunnen drinken en toch de andere morgen adequaat moet kunnen functioneren. De militaire cultuur is er dan ook niet slechts één van alcoholtolerantie maar van aanmoediging. Alcoholische dranken zijn in ruime mate en goedkoop beschikbaar. Die beschikbaarheid maakt het extra moeilijk weerstand te bieden aan de drang tot gebruik.

Volgens Sodetz [2] is het alcoholprobleem in de strijdkrachten minder een alcoholprobleem dan een probleem m.b.t. de cohesie van de eenheid waartoe betrokkenen behoren. Alcohol-, maar ook druggebruik zouden volgens hem vooral samenhangen met het trachten eenzaamheid en isolatie als gevolg van de militaire status zelf te vermijden. Hij baseert zich hierbij op een hypothese die luidt dat alcohol- en druggebruik voorzien in een fundament voor opnemings in een omgeving waarin weinig andere fundamenteen bestaan. De militaire omgeving wordt volgens Sodetz maar door weinig militairen verdragen zonder de sociale ondersteuning van kameraden. Die specifieke

omstandigheden geven bij elkaar een bepaalde druk, waarbij alcohol voor een tijdje een gevoel van vrijheid verschaft.

Voor het grootste deel is de krijgsmacht vooral een mannensamenleving waarin alleen plaats lijkt voor „kerels” en stoere binken, gekenmerkt door bv. het kunnen innemen van grote hoeveelheden bier. Amerikaans onderzoek toonde aan dat mannen zich door alcoholgebruik vooral sterker, mannelijker en machtiger voelden. De hoeveelheid gedronken bier speelt daarbij een belangrijke rol. Aanpassingsproblemen m.b.t. de militaire situatie kunnen leiden tot het vluchten in vaag ziektegedrag, onwettige afwezigheid of desertie. Andere mogelijkheden om de aanpassingsproblemen te verwerken zijn: verzet („zich drukken”), sabotage, brutalisering en vandalisme. Maar ook psychische reacties (zoals heimweereacties) komen vaak voor.

Als de oplossing voor de onlustgevoelens in de alcohol wordt gezocht, kan bij herhaald optreden van de onlustgevoelens het sociale drinkgedrag gemakkelijk omslaan in excessief drinkgedrag. Dat is vooral het geval omdat overmatig drinkgedrag in een omgeving waar veel wordt gedronken nauwelijks opvalt, gebeurt op tijdstippen en plaatsen waar de leiding afwezig is, en kan worden gecamoufleerd door de belangrijke plaats die het alcoholgebruik bij het „stappen met de maten” inneemt.

Bovendien zien wij in de strijdkrachten het verschijnsel van de „peer group”. Groepsdruk en groepsidentificatie zijn daarin sterk. Gevestigde gedragspatronen worden door nieuwkomers gemakkelijk geaccepteerd, vooral als ze enige rituele betekenis blijken te hebben in termen van vooruitgang, mannelijkheid en rijpheid.

De dominante individuen in deze sociale subgroepen kunnen de toon zetten voor het gedrag van de groep en openlijk of heimelijk de leden van de groep aanmoedigen hun leiding te volgen. Als die dominante individuen excessieve drinkers zijn dan zal de gemiddelde alcoholconsumptie daarmee gelijke tred houden.

Volgens von Troschke [3] mag men het alcoholdrinkgedrag van soldaten niet zien als een specifiek militair probleem maar moet het worden begrepen tegen de achtergrond van een algemeen maatschappelijke ontwikkeling waarin het drinken van alcohol niet alleen wordt getolereerd,

maar zeer vaak ook getraind. Wel blijkt volgens hem dat de bijzondere omstandigheden van de dienstplicht een zeer sterke invloed hebben op de ontwikkeling en manifestatie van het drinkgedrag. Militaire dienst betekent voor korte of lange tijd een gebrek aan warmte, intimiteit en seksualiteit. Groepsgewijs alcoholgebruik kan voor velen een pseudocompensatie voor dat gemis betekenen. Uit een onderzoek onder dienstplichtigen bleek dat het alcoholgebruik vooral wordt gekoppeld aan positieve en nauwelijks aan negatieve situaties. Naarmate men meer drinkt vervult alcohol vaker een positieve rol in de zin dat men vrolijker wordt, beter inslaapt, meer lol heeft, zich meer ontspannen voelt enz. In tegenstelling tot de verwachting werd geen samenhang gevonden tussen het alcoholgebruik en de mate van (on)tevredenheid met/over de oefeningen, de werksituatie, de meerderen, de collega's en de leefsituatie.

De mate van alcoholconsumptie door de onderzochte dienstplichtige KL-militairen wordt verklaard door drie factoren.

1. Naarmate men jonger is kent men een grotere betekenis toe aan resp. verwacht men meer van alcoholgebruik.
2. Men drinkt meer naarmate men een grotere betekenis toekent aan resp. meer verwacht van alcoholgebruik.
3. Men drinkt méér naarmate men langer in dienst is.

Uit ander onderzoek bleek dat alcoholproblematiek vooral samenhangt met de leeftijd. De krijgsmacht krijgt te maken met jongeren die voor een steeds groter deel al een behoorlijke alcoholervaring hebben opgebouwd. In 1984 bv. dronk 42% van de scholieren tussen de 12 en 18 jaar wekelijks vier of meer glazen bier, wijn, of sterke drank, tegen 9% in 1969. Van de jongens van 10 en 11 drinkt 35% wel eens alcohol. De alcoholconsumptie is relatief hoog onder jongens in de hogere klassen van het lager beroepsonderwijs.

Soorten alcoholdrinkgedrag

Er moet onderscheid worden gemaakt in nietdrinkers, matige drinkers, excessieve drinkers, probleemdrinkers en alcoholisten. In het laatste geval is er sprake van verslaving, o.a. gekenmerkt

doordat het hele bestaan om alcohol draait. Alcoholisme is niet erfelijk en per se geen ziekte, maar aangeleerd gedrag, dat ook weer is af te leren!

Hetzelfde geldt voor probleemdrinkers. Deze drinken excessief. Zij zelf of de omgeving ervaren daarbij problemen van lichamelijke, geestelijke, sociale, financiële of andere aard. De meeste van die problemen blijven lang verborgen voor de buitenwereld (potentieproblemen bv.) maar kunnen op zich weer oorzaak zijn van andere problemen op het werk. Van excessief drinkgedrag is sprake bij ten minste 21 dagen per maand vier of meer glazen alcohol gemiddeld per dag drinken, of op 3 of meer dagen per week, resp. 9 of meer dagen per maand, zes of meer glazen alcohol per dag. Matig drinkgedrag is maximaal vier glazen per dag en niet elke dag gebruiken van alcohol.

Alcoholsituatie in de KL

Behalve alcoholfabrikanten zullen er weinig bedrijven zijn die het personeel zo gemakkelijk in staat stellen alcohol te verkrijgen als de krijgsmacht. De landmacht bv. heeft naar schatting zo'n 700 tappunten ter beschikking, en kent vele geritualiseerde gelegenheden waarbij alcohol mag worden gedronken. De prijs van alcohol ligt in de krijgsmacht lager dan daarbuiten. De prijzen zijn extreem laag bij de eenheden in de BRD. LaO 51.16/30 verbiedt (behoudens uitzonderingsgevallen) het verstrekken en het anderszins verschaffen van gelegenheid tot het consumeren van alcoholhoudende drank tijdens werktijd. Ook art. 24 van VS 2-1500 beoogt te voorkomen dat KL-personeel tijdens de werkdag onder invloed van alcohol kan komen. In art. 22 van VS 27-3103, het Reglement betreffende de Krijgstucht, vinden wij nog steeds dat het de militair verboden is zich te buiten te gaan aan alcoholhoudende drank. Normen zijn echter nergens gespecificeerd. In de praktijk is het de tuchthandhaver die de norm stelt. Daardoor is het bv. mogelijk dat men met een alcoholgehalte van 0,5 promille (0,5 gram per liter bloed) de dienst aanvangt, zijnde het maximumpromillage waarbij aan het verkeer mag worden deelgenomen. Maar 0,5‰ betekent nog altijd een aanzienlijke vermindering in reactievermogen: bomen en bochten lijken verder weg te liggen dan in werkelijkheid en het vermogen rood licht waar te nemen

neemt sterk af, waardoor men het risico loopt dat men remlichten, stoplichten en fietsreflectoren mist. De kans op een ongeval wordt bij 0,5‰ anderhalf keer zo groot.

Hoewel niet expliciet gesteld, bedoelt de regelgeving feitelijk dat men niet onder invloed van alcohol de dienst aanvangt, vervult en eindigt. Dat betekent dat men, rekening houdend met de tijd tussen het jongste alcoholgebruik en aanvang dienst, zelf dient te bepalen wat de maximale alcoholconsumptie is, ervan uitgaande dat voor elk glas alcoholhoudende drank ca. 1½ uur nodig is om uit het bloed te worden verwijderd. Verkeert men na een nachtrust of na een andere alcoholpauze bij aanvang van de dienst nog onder invloed, dan kan men worden aangesproken op een alcoholdrinkgedrag dat in strijd is met de militaire tucht.

Richtlijnen aan de onderdeelartsen naar wie probleemdrinkers in de tweede lijn moeten worden doorverwezen bestaan niet. Afhankelijk van de voorkeur van de arts komen probleemdrinkers terecht bij het alcoholteam van het MHAM of bij één der BIH's of de SIH. Artsen worden nog niet getraind in het (op een of andere wijze) vroegtijdig signaleren van alcoholproblemen. Of en in hoeverre de bovenstaande omstandigheden van invloed zijn op het militaire alcoholdrinkgedrag kan alleen onderzoek aantonen.

Alcoholmatigingsbeleid in de Koninklijke landmacht

Het heeft lang geduurd voordat de KL haar verantwoordelijkheid voor het alcoholgebruik van haar personeel tot onderwerp van personeelszorgbeleid heeft gemaakt. Vele werkgroepen hebben zich over de problematiek gebogen, vele rapporten zijn in de loop der jaren verschenen. Wat opvalt is dat er in al die jaren, in tegenstelling tot bv. bij de Amerikanen en de Duitsers, geen enkele poging is ondernomen het alcoholdrinkgedrag van de krijgsmacht of een krijgsmachtdeel door onderzoek in kaart te brengen. Daardoor ontbrak de grondslag voor een alcoholmatigingsbeleid en voor maatregelen, o.m. op het gebied van voorlichting en regelgeving.

Grondslagen alcoholmatigingsbeleid KL

Het alcoholmatigingsbeleid Koninklijke land-

macht vloeit niet alleen voort uit het algemene overheidsbeleid, vooral bekend door de Alcohol-voorlichtingsspotjes op tv, maar vooral uit KL-zorg voor het personeel. Volgens het „Beleidsconcept Personeelszorg Militairen in de Koninklijke landmacht” behoort personeelszorg wezenlijk bij te dragen tot het welbevinden van het personeel, individueel en groepsgewijs, zowel v.w.b. het behartigen van hun belangen in de werksituatie en — zo nodig en gewenst — daarbuiten. Het alcoholmatigingsbeleid is ook uit een oogpunt van personeelsbeleid gewenst omdat, vanuit de doelstelling van het personeelsbeleid, onder alle omstandigheden moet kunnen worden beschikt over de benodigde aantallen voor hun taak berekende en gemotiveerde personeelsleden, teneinde de opgedragen taken in vredes- en in oorlogstijd te kunnen uitvoeren. Overmatig alcoholgebruik zou aan die doelstelling afbreuk doen. Alcoholmatiging is mede gewenst in het kader van het voorkómen en bestrijden van geweld in de krijgsmacht en het bestrijden van de kosten van de gevolgen van overmatig alcoholgebruik.

De visie van de KL-leiding op de alcoholproblematiek impliceert dat zij een realistische kijk heeft op de oorzaak van het gebruik van alcohol, overmatig alcoholgebruik erkent als een probleem, en bereid is personeel, geld en middelen te investeren in maatregelen die het alcoholgebruik vermindere(n). De doelstelling van het KL-alcoholmatigingsbeleid is het gebruik van alcohol onder het personeel tot een verantwoorde omvang beperkt te houden, teneinde daarmee de volledige inzetbaarheid en het welbevinden van het personeel te waarborgen. Hoewel elk individu een eigen verantwoordelijkheid heeft voor zijn/haar gedrag, erkent de KL dat zij de verantwoordelijkheid niet uitsluitend bij haar personeel zelf kan leggen.

Personeel dat overmatig alcohol consumeert, wordt daarop door de KL aangesproken wanneer dat gebruik leidt tot disfunctioneren, of wanneer het persoonlijke welbevinden of dat van anderen in het geding komt. Aanvullend op het regeringsbeleid is het KL-beleid gericht op een attitudeverandering bij de individuele werknemer. Gelet op de vele lokaties van onderdelen, met hun eigen lokale behoeften en omstandigheden kunnen onderdeelcommandanten op de doeltreffendste wijze uitvoering geven aan het KL-beleid. Door een decentrale uitvoering kan iedere onderdeelcom-

... voorbeeld doet volgen ...

mandant zijn eigen visie in het door hem/haar te voeren preventieve beleid inbrengen om zodoende het beleid te optimaliseren, aangepast aan de lokale behoeften en omstandigheden.

Overmatig alcoholgebruik is behandelbaar en de KL is bereid tot het investeren van geld, personeel en middelen die deze behandeling mogelijk maken, zonder het individu de eigen verantwoordelijkheid te ontnemen.

Matigingsstrategie

Het vóórkomen van alcoholproblemen zal toenemen naarmate men veelvuldiger met alcohol(gebruik) in aanraking komt. Facetten die bij de beschikbaarheid van alcohol binnen de KL een rol spelen zijn o.m.:

- het grote aantal tappunten;
- de relatief lage prijzen;
- gelegenheden en tijden dat alcohol mag worden gedronken;
- regelgeving, controle en de strafmaatregelen rondom alcoholgebruik;
- aanwezigheid van (vele) andere drinkers;
- opleiding van het barpersoneel;
- bereikbaarheid van alcohol buiten de kazerne;
- mate van isolatie van het onderdeel.

De doelstellingen van het alcoholmatigingsbeleid in de KL zijn gericht op:

- beïnvloeding van de houding van het personeel t.a.v. alcoholgebruik;
- verlaging van de totale consumptie in de KL;
- vermindering van de beschikbaarheid;
- vermindering van het aantal „alcoholmomenten”;
- voorkomen van excessief alcoholdrinkgedrag;

— hulpverlening om probleemdrinkers weer normaal te doen functioneren.

Maatregelen om de doelstellingen van het KL-alcoholmatigingsbeleid te verwezenlijken worden ingedeeld in twee categorieën:

- preventieve maatregelen en richtlijnen om overmatig alcoholgebruik te voorkomen;
- vroegtijdige signalering en behandeling van probleemdrinkers.

Preventie

Misbruik van alcohol kan eigenlijk maar op één manier goed worden tegengegaan: door preventie. Preventie wordt in de gezondheidszorg onderscheiden in drie soorten. Vereenvoudigd kan worden gesteld dat *primaire preventie* m.b.t. alcohol zich richt op het voorkómen van alcoholproblematiek, *secundaire preventie* zich bezighoudt met signalering en behandeling van alcoholproblematiek en *tertiaire preventie* met het beperken van de gevolgen van alcoholmisbruik.

Essentieel is dat allerhande preventietechnieken in samenhang opereren. Geïsoleerde maatregelen blijken niet echt te werken. Vaak zijn ze spectaculair maar kortdurend. Een stroom van tegenstrijdige boodschappen — reclamespotjes, tv-series e.d. — doet het effect weer teniet. Door deze en andere boodschappen lijkt alcohol volledig ingebed in ons cultuurpatroon. Het is een sociale gewoonte geworden waarbij sprake is van een niet te ontwijken gedrag. Men schenkt en drinkt alcohol bij alle soorten van gelegenheden zonder dat erbij wordt stilgestaan waarom dat alcohol moet zijn. Een preventiebeleid moet ook erop zijn gericht die vanzelfsprekendheid te doorbreken. Het primaire doel van de preventieactiviteiten moet altijd zijn het verlagen van de totale consumptie. Volgens het consumptiedistributiemodel neemt het aantal excessieve drinkers toe naarmate het gemiddelde alcoholgebruik hoger ligt. Het aantal excessieve drinkers zou dus kunnen worden gereduceerd door de gemiddelde consumptie te reduceren.

In onze cultuur lijkt een alcoholpreventiebeleid het reëelst wanneer dat niet is gericht op het bestrijden van alle alcoholgebruik, maar mikt op het zoveel mogelijk tegengaan van de negatieve

gevolgen van (overmatig) drinken, zoals die optreden voor de gebruikers zelf, voor anderen in de naaste omgeving en voor de samenleving als geheel.

Een alcoholpreventieplan bestaat uit twee delen: het terugdringen van het totale alcoholgebruik binnen een organisatie zelf, op elk niveau en binnen elk onderdeel, door het beïnvloeden van het aanbod en het terugdringen van de vraag. En voorts het zo snel mogelijk signaleren en vervolgens helpen oplossen van het alcoholprobleem van individuen. Eén voor de hand liggende maatregel is bv. het omkeren van de mogelijkheid relatief eenvoudig en goedkoop aan alcoholhoudende dranken te komen. Dat houdt ook in: minder verkooppunten, geopend gedurende kortere tijd.

In de KL zal de beschikbaarheid van alcohol worden beperkt tot een omvang die vergelijkbaar is met de beschikbaarheid van alcohol buiten de militaire dienst. Gezien de specifieke betekenis van de onderdeelbars, messes e.d. (de huiskamerfunctie) zal hun aantal niet hoeven te vermindere. Door een prijspolitiek zal worden getracht de verhouding alcohol/frisgebruik te veranderen ten gunste van het drinken van niet-alcoholhoudende dranken. Tevens zal lichter en alcoholvrij bier in het assortiment worden opgenomen. De KL gaat het personeel bekend maken met en bewust maken van de risico's en nadelige gevolgen die aan overmatig alcoholgebruik zijn verbonden, alsmede wijzen op het belang van matiging. Voorlichting zal daarin een belangrijke rol spelen. Dit artikel beoogt daaraan een bijdrage te leveren.

Voorlichting

Het effect van (alcohol)voorlichting moet niet worden overschat, zo bleek bij de evaluatie van het Amerikaanse militaire alcoholpreventieprogramma. Een effectieve vorm van voorlichting dient voornamelijk aandacht te besteden aan de persoon en de problemen die hij of zij heeft, in zijn of haar situatie.

Behalve aan kennisoverdracht dient ook aandacht te worden besteed aan de betekenis die alcoholgebruik voor mensen heeft. Alcoholvoorlichting kampt daarbij met een aantal problemen:

1. er heerst nog een taboe op probleemdrinken resp. alcoholisme;

2. mensen verschillen in emotie en houding m.b.t. alcohol;
3. elkaar zg. tegensprekende wetenschappelijke bevindingen over de risico's van het gebruik;
4. het ontbreken van goede wetenschappelijke modellen die de basis zouden kunnen vormen voor voorlichting over alcohol.

Evaluatiestudies m.b.t. voorlichting over alcohol laten zien dat, naarmate de feitenkennis toeneemt, er wel genuanceerder over alcohol wordt gedacht maar dat men niet erin is geslaagd de gewenste veranderingen in concreet gedrag te bewerkstelligen. Wil voorlichting over alcohol effectief zijn, dan is het nodig dat de voorlichtingsactiviteiten systematisch gebeuren: volgens plan en gebaseerd op inzicht in het voorlichtingsproces bij de voorgelichte. Systematisch wil ook zeggen: begeleid door onderzoek, t.w. analyseonderzoek, begeleidend onderzoek en evaluatieonderzoek.

Het feitelijke drinkgedrag van een persoon wordt bepaald door zijn of haar attitude m.b.t. alcohol en door de sociale omgeving. Vrienden blijken bij alcohol stimulerend. Het is ook een bekend feit dat gebruikers van roesmiddelen als tabak, alcohol en drugs graag uitdelen, rondjes weggeven. Alcoholvoorlichting die geen rekening houdt met de sociale normen van de doelgroep zal niet effectief zijn. Analyseonderzoek moet vaststellen wat bij een doelgroep de attitude is t.a.v. alcohol, wat haar normen zijn en wat de mogelijkheden en moeilijkheden zijn om het alcoholdrinkgedrag in die groep te veranderen.

Bij het opzetten van een verantwoord (alcohol)voorlichtingsprogramma is het van belang:

1. dat het de aandacht trekt van de doelgroep;
2. dat het door de doelgroep wordt begrepen;
3. dat het de afweging van voor- en nadelen beïnvloedt;
4. dat het de sociale norm verandert, resp. mensen ertegen bestand maakt;
5. dat het gedragsalternatieven aanbiedt;
6. dat het laat zien dat het gewenste gedrag ook het gewenste effect heeft.

Accenten leggen op één van deze punten kan, maar het negeren van één van deze factoren is niet bepaald verantwoord.

Zowel in de initiële als in de vervolgopleidingen

zal aandacht worden besteed aan het alcoholmatigingsbeleid in de KL en ieders eigen verantwoordelijkheid daarin (d.w.z. ook het goede voorbeeld!). In de kaderopleidingen zullen een bepaalde basiskennis en -houding t.a.v. probleemdrinken en -drinkers worden gecreëerd met het oog op:

- vroegtijdige signalering van drankproblemen;
- drempelverlaging bij hulp zoeken van en voor probleemdrinkers;
- verbeteren en stimuleren van eerste opvang en het doorverwijzen van probleemdrinkers.

Om psychosociale problematiek door of ten gevolge van de militaire dienst zoveel mogelijk te voorkomen zal een flankerend beleid worden gevoerd door de LO/Sportbureaus en de Dienst O&O. In het geval van persoonlijke problematiek kunnen de Geestelijke Verzorging, de Individuele Hulpverlening en de Maatschappelijke Dienst Defensie worden ingeschakeld.

Zowel de sociale als de formele controle zijn van wezenlijk belang bij het terugdringen van het alcoholgebruik. Door de voorlichting en de scholing wordt de sociale controle, o.m. via een verbeterde signalering, gestimuleerd. Een verbetering van de formele controle voorkomt en bestrijdt wangedrag. Een belangrijke taak in deze hebben de commandanten van onderdelen en de kazernecommandanten. Herinvoering van de weekfunctie van de onderofficier van compagniesdienst en het onregelmatig patrouilleren door de brigades van de Kmar lijken effectief.

Prijspolitiek

Recente onderzoeksgegevens tonen aan dat prijsverhoging leidt tot minder alcoholgebruik. Vooral zij die regelmatig drinken en niet alcoholafhankelijk zijn gaan dan minder drinken. Een verhoging van de relatief lage prijs voor alcohol in de krijgsmacht lijkt dus op haar plaats. Personen die alcohol als een „probleemoplosser” gebruiken, zullen waarschijnlijk blijven drinken en daarom òf goedkopere drank kopen òf gewoon meer besteden aan alcohol. Voor mensen die nog geen probleemdrinker zijn kan prijsverhoging een goede primaire preventiemaatregel zijn. De prijs van alcohol mag

bij gelijke hoeveelheden nooit lager zijn dan die van frisdrank of alcoholvrij bier.

Signalering van excessief alcoholgebruik

Dat probleemdrinkers niet snel uit zichzelf over hun alcoholproblematiek beginnen bij bv. hun (huis)arts, chef of personeelsfunctionaris is vooral omdat ze wel hun problemen kwijt willen maar niet de alcohol. Bovendien schaamt men zich voor alcoholproblematiek en is bang voor stigmatisering.

Toch kan de arts, maar ook de chef of personeelsfunctionaris, op eenvoudige wijze aanwijzingen krijgen over het drinkgedrag van een persoon. In de nascholing van artsen, personeelsfunctionarissen e.d. zal daaraan uitvoerig aandacht worden besteed. Periodieke keuringen lijken prima mogelijkheden te bieden om alcoholproblematiek op tijd te signaleren. Lichamelijk onderzoek kan een leververgroting of zelfs leverstoornissen aan het licht brengen. Een eventuele vierentwintig-uursisolatie in de ziekenboeg en regelmatige observatie kunnen verder inzicht verschaffen in de mate van alcoholafhankelijkheid.

Elk individu dat dagelijks alcohol drinkt kan voor zichzelf gemakkelijk nagaan of hij/zij excessief drinkt en/of probleemdrinker is door ten minste éénmaal per week ten minste 24 uur geen alcohol te gebruiken en goed naar de lichaamssignalen te luisteren. Alles wat afwijkt van het normale kan een aanwijzing zijn het alcoholgebruik te minderen en eventueel contact met de arts op te nemen. Vóór het zover komt speelt de „nulde” lijn een belangrijke rol in het kader van de vroegtijdige signalering door collega's en directe chef(s). Een vroegtijdige signalering dient te worden gevolgd door de juiste actie. Bedekken met de mantel der liefde is geen juiste actie. Het probleem krijgt dan alleen kans te verergeren. Daarmee zijn noch de persoon zelf, noch de omgeving resp. de organisatie gebaat. Alcoholproblemen dienen zo vroeg mogelijk op onderdeelniveau te worden gesignaleerd en bespreekbaar gemaakt. Eerste-lijnshulpverlening moet worden gestimuleerd en geoptimaliseerd. Daarvoor is scholing nodig. Daarom zal al het beroepspersoneel, optredende als eerste beoordelaar van beroepspersoneel, worden geschoold in vroegtijdige signalering van alcoholpro-

blematiek. Tevens zal hen worden geleerd alcoholproblematiek te bespreken en probleemdrinkers te verwijzen naar de eerste-, resp. tweede-lijnshulpverlening.

Dat vergt een eenmalige inhaalslag, waarna een dergelijk scholingsprogramma in de initiële opleidingen kan worden opgenomen. Ook alle beroepsartsen en reeds functionerende dienstplichtige artsen zullen zo snel mogelijk in de gelegenheid worden gesteld een aanvullende scholing te volgen in het vroegtijdig signaleren van alcoholproblematiek aan de hand van o.a. medische indicaties. Die scholing gaat deel uitmaken van de opleiding voor dienstplichtige artsen. Nadere voorstellen zullen worden ontwikkeld om het alcoholgebruik in de vijfjaarlijkse keuring nadrukkelijker aan de orde te stellen. De drempel naar MDD en BIH/SIH zal worden verlaagd, o.a. door de relevante telefoonnummers meer bekendheid te geven.

De Sociale Coördinatiecommissie moet worden gezien als de spil waarlangs het alcoholmatigingsbeleid op onderdeelniveau gestalte wordt gegeven. Zij is belast met de elementaire methodische begeleiding en behandeling van militairen met (dreigende) alcoholproblematiek en de verwijzing naar tweede- of derde-lijnshulpverlening. Ook de SCC's zullen daartoe nader en verder worden geschoold. Ook zal de samenwerking tussen SCC's, BIH/SIH en Geneeskundige Dienst worden geoptimaliseerd. De bedoeling van de behandeling is betrokkenen zonder alcoholproblemen te laten terugkeren in de organisatie. Dat is zowel in het belang van betrokkenen als van de organisatie. Voor de organisatie betekent het dat niet nodeloos veel kennis en ervaring verloren gaan, zoals het geval zou zijn bij ontslag. Het spreekt echter vanzelf dat behandelingen niet eindeloos kunnen worden herhaald en ontslag ook wel eens in het belang van betrokkene kan zijn.

Soms blijkt zo'n schok pas de juiste motivatie op te leveren om voorgoed met de alcohol te breken. Beter is het die motivatie eerder te verkrijgen. Binnenkort komt er een methodiek beschikbaar waarmee de beginnende probleemdrinkers sterk worden gemotiveerd hun alcoholgebruik te minimaliseren. Het bestaat uit enkele vragenlijsten en tests en twee gesprekken met een psycholoog. De methode heeft haar effectiviteit reeds bewezen en ze wordt nu op het psychologisch laboratorium van de Katholieke Universiteit in Nijmegen ver-

der ontwikkeld voor gebruik door de eerste lijn (artsen en SCC).

Collegiale en functionele verantwoordelijkheid

Op het gedrag van collega's met een (beginnend) drankprobleem wordt niet altijd met inzicht gereageerd. Alcoholproblemen worden voor de omgeving nog wel eens verborgen gehouden of gebagatelliseerd. Men laat het liever aan de ander over de drinkende collega op het alcoholgebruik aan te spreken, met als resultaat dat het probleem alle kansen krijgt te verergeren. Ook de drinkende collega zelf is geneigd zijn problemen met alcohol toe te dekken en te verbergen. Door zijn uitvluchten en rechtvaardigingen voor zijn overmatige alcoholgebruik maakt hij het de omgeving dikwijls moeilijk hem op zijn drinkgedrag aan te spreken. Ook zal hij zich erop beroepen dat zijn drankgebruik een privé-aangelegenheid is, waarmee anderen niets hebben te maken. Zolang de gevolgen van dergelijke privé-zaken zich niet uitstrekken tot het werk heeft hij daarin natuurlijk gelijk. In de praktijk zullen de gevolgen van zijn probleemdrinken zich echter vrij snel in de werksituatie openbaren.

Mensen met alcoholproblemen zijn erbij gebaat dat zij eerlijk op hun gedrag worden aangesproken. Anders zal onverschilligheid van de omgeving ertoe leiden dat niemand meer iets met hen te maken wil hebben. Zij zullen hierdoor steeds meer in een geïsoleerde positie komen te verkeren.

Alcoholproblemen zijn niet altijd gemakkelijk te herkennen. Niet alle probleemdrinkers hebben dezelfde drankproblemen en zij drinken niet allemaal op dezelfde manier. Verder kunnen verschijnselen van beginnende alcoholproblemen soms lijken op die van andere, persoonlijke, problemen of ziekten. Het risico moet worden vermeden iemand een etiket op te plakken dat hij/zij wellicht nooit meer kwijtraakt. Een eenmalige kater op de maandagochtend maakt iemand nog niet tot alcoholist. Wanneer over een langere periode enkele van de onderstaande symptomen opvallen, kan dat een reden zijn voor een persoonlijk gesprek met betrokkene.

● Veelvuldige afwezigheid om onduidelijke redenen; verontschuldiging door derden.

- Regelmatig kort ziekteverzuim (beginnend op maandag of donderdag).
- Verminderde arbeidsprestaties; een afnemend doorzettingsvermogen.
- In toenemende mate betrokken zijn bij ongevallen.
- Verlies van concentratievermogen en afnemen van verantwoordelijkheid.
- Regelmatig blijf geven van geheugenproblemen, afspraken vergeten, enz.
- Alcoholconsumptie bij gelegenheden die daarvoor niet zijn bestemd.
- Drinken vóór en tijdens het werk.
- Stiekem drinken; alcohol in de kast (het bureau) hebben.
- Zoeken naar aanleidingen om te kunnen drinken, recepties aflopen.
- Rood aangelopen gezicht, „bloeddoorlopen” ogen, adem die naar drank ruikt, onzekere tred, trillende handen, veel zweten.

Voor het vroegtijdig herkennen van alcoholproblemen is het verkeerd op één enkel symptoom af te gaan. Over het algemeen zal men zich moeten laten leiden door het signaleren van een aantal van deze kenmerken over een langere periode met liefst zo duidelijk mogelijke „signalen”.

Fouten in de omgang met collega's met een alcoholprobleem

Het tijdig hulp verlenen aan collega's met een alcoholprobleem kan worden belemmerd door een bij voorbaat afkeurende, door emoties bepaalde houding. Zo leidt een moraliserende houding waarbij de collega met drankproblemen wordt tegemoetgetreden met het „opgeheven vingertje” zeker niet tot een verstandiger alcoholgebruik. De probleemdrinker is evenmin gebaat bij een houding die voortkomt uit medelijden, onverschilligheid of zelfs leedvermaak. Het verantwoordelijkheidsgevoel van de drinkende werknemer voor

Adressen

CAD's: aan te vragen bij de FZA, tel. (030) 78 07 24.

AA (Anonieme Alcoholisten): Postbus 1594, 1000 BN Amsterdam.

Bureau Alcohol Voorlichtingsplan, Postbus 5406, 2280 HK Rijswijk, tel. (070) 40 74 04 [voor affiches en folders].

Alcon (Alcohol Consultancy), Utrechtseweg 135, 3702 AC Zeist.

zijn alcoholgebruik kan door reacties uit zijn omgeving minder worden.

Het alcoholprobleemgesprek

Een gesprek met de collega wiens teruglopende arbeidsprestaties doen vermoeden dat er sprake is van alcoholproblemen, zal op de eerste plaats door de direct betrokken meerdere moeten worden gevoerd. Deze is immers verantwoordelijk voor de arbeidsprestatie en het arbeidsklimaat. In dit gesprek zal moeten worden gezocht naar de oorzaken van het onvoldoende functioneren van betrokkene. Van de chef wordt daarbij géén oordeel verwacht over de vraag in hoeverre er sprake is van problematisch drinken. Dat is een zaak die in gezamenlijk overleg tussen betrokkene en bv. het SCC moet worden besproken en opgelost.

Wanneer u een gesprek aangaat, bedenk dan tevens dat uw houding t.a.v. alcohol en uw eigen alcoholgebruik op dit gesprek van invloed zullen zijn. Maak in ieder geval duidelijk dat het gaat om zijn/haar arbeidsprestaties. Ga uit van wat in de loop der tijd wat dat betreft is opgevallen. Probeer niet vast te stellen wat de oorzaak van het probleemdrinken is; dat is de taak van het SCC of het BIH. Wees eerlijk en open. Leiding geven en vertrouwen schenken sluiten elkaar niet uit. Accepteer de persoonlijkheid van de probleemdrukker. Afwijzen leidt tot afweer en zelfrechtvaardiging. Dat betekent niet dat het gedrag moet worden geaccepteerd, integendeel. Geen medelijden tonen, maar begrip voor de vaak nare omstandigheden die tot het huidige gedrag hebben geleid. Maak duidelijk dat het huidige gedrag niet langer kan worden getolereerd, dat hij/zij zèlf de beslissing moet nemen om hulp te zoeken voor de problemen, dat die hulp aanwezig is en dat men be-

reid is te helpen. Wees zakelijk en consequent. De afspraken met de probleemdrukker moeten van beide kanten strikt worden nagekomen. Besef dat een probleemdrukker alles zal doen om te kunnen blijven drinken. Hij wil zijn problemen wel kwijt, maar niet zijn drank.

Invloed van het drinkgedrag van arts, chef of personeelsfunctionaris op de signalering van alcoholproblematiek

Het eigen alcoholdrinkgedrag is mede van invloed op de alcoholattitude en de bejegening van de collega/ondergeschikte met een alcoholprobleem. Van belang is dan ook dat men zicht krijgt op het eigen drinkgedrag. In het leerproces omtrent probleemdrinken hoort ook het afleren van onjuiste, schadelijke stereotypen m.b.t. alcoholisten. Probleemdrukkers zijn niet per definitie verloren, maatschappelijk uitgestotenen, zwakkelingen of slechts behorende tot een bepaalde klasse.

Epiloog

Na andere grote organisaties, als PTT, Hoogovens en Koninklijke marine, heeft nu ook de KL een eigen alcoholmatigingsbeleid ontwikkeld dat blijk geeft van realiteitszin en verantwoordelijkheidsbesef. Het heeft geen betuttelend karakter omdat het accent wordt gelegd bij de individuele verantwoordelijkheid. Het kader is nu geschapen waarbinnen alcohol minder kans maakt het individu en de organisatie te schaden. Alcohol is voor velen een vriend, maar ook een onderschatte potentiële vijand die niet gemakkelijk is uit te schakelen. Het is goed dat er nu een „gevechtshandleiding” beschikbaar is, opgezet volgens het bekende recept van het flexibele antwoord.

Literatuur

1. *Alcohol en samenleving*. Nota ministerie van wvc, Rijswijk (1986).
2. F. J. Sodetz — *A research perspective on drug and alcohol use in the army*. Walter Reed Army Institute of Research, Washington DC (1983).
3. J. von Troschke en W. von Stünzer — *Alkoholkonsum*

- van jungen Soldaten als Versuch der Bewältigung emotionaler Spannungen im Zusammenhang mit der Wehrdienstzeit. *Suchtgefahren* (1982)(29)1-17.
4. W. H. Th. Heijster — *Alcoholpreventie bij Defensie? Een onderzoek naar militaire alcoholpreventieprogramma's en mogelijkheden voor de Nederlandse krijgsmacht*. Kath. Universiteit, Nijmegen (1987).

D. P. Bolger

assistant professor Department of History, US Military Academy

Special operations and the Grenada campaign*

Some of the best warriors in the world choose to battle in the shadows. They fight, have fought, and will fight in hot wars and cold, in major actions and minor skirmishes, usually in deep twilight and, very rarely, on center stage. At the upper end of the spectrum of warfare, their efforts may catalyze a major campaign. At the low, dirty end, they can decide small wars or, better, abort such conflicts before they erupt. The titles of the outfits evoke respect among friends and strike fear among foes: Delta, Rangers, Green Berets, Night Stalkers, SEALs, Air Commandos, and Force Recon. These are the core of America's special operations forces. For the sake of brevity, we shall refer to them as SOF in this article.

In an era of random terrorism, sputtering insurgencies, and violent challenges to American interests in the restive Third World, SOF seem to offer the best way to respond to many of the vexing military confrontations euphemistically labeled 'low-intensity conflicts'. With the electorate often eager for bold action in these frustrating episodes, America's special units have become the unwilling subjects of much recent public attention. Against their wishes, special fighters have emerged from obscurity.

Yet the picture remains unfocused, not only for the curious citizenry, but also for many of the combat leaders serving in the United States' general purpose forces. The professionals need better information. In times past, with ample time to get smarter, otherwise gifted American officers badly misused special operations forces; witness the fate of Colonel William O. Darby's Rangers in the hellish Cisterna infiltration in Italy in 1944, or Brigadier General Frank D. Merrill's Marauders' costly travail against the Japanese at Myitkyina, Burma,

* Eerder verschenen in *Parameters* 18(1988)(12)49; i.v.m. het ruimtebeslag is het omvangrijke noten/bronnenapparaat weggelaten.

also in 1944. Given this age of smoldering half-peace, conventional and special elements can be at war within hours. In order to make the best use of America's burgeoning special warfare capabilities, line commanders and staff planners must understand *now* how these units can best contribute to all forms of conflict, ranging from what General John R. Galvin called 'uncomfortable wars' on the periphery to an intense death struggle in central Europe.

Fortunately, it is not necessary to earn a Ranger tab, eat snakes, or swim out of torpedo tubes in order to understand how to employ special warfare units. Once one understands the nature of special operations, a few commonsense conceptual considerations will increase the likelihood of success in the employment of SOF. Although many specific techniques used by these elite outfits remain closely guarded secrets, the voluminous coverage of the recent American intervention in Grenada provides a wealth of information on a diverse panoply of special missions. For the military professional, a study of special actions on Grenada serves admirably to illustrate the importance of the basic considerations of SOF employment.

What are special operations, and what sorts of troops conduct them? FM 101-5-1, *Operational terms and graphics*, defines special operations as:

Military operations conducted by specially trained, equipped, and organized (. . .) forces against strategic or tactical targets in pursuit of national military, political, economic, or psychological objectives. They may support conventional military operations, or they may be prosecuted independently when the use of conventional forces is either inappropriate or infeasible.

FM 100-5, *Operations*, elaborates on this definition by stipulating that targets must be of 'operational value'. This field manual explains that SOF deploy into the enemy rear area to collect intelligence, acquire targets, direct air and missile

strikes, interdict enemy transportation, destroy enemy nuclear and command sites, and recover friendly personnel.

While the official definition and doctrine are serviceable, we should note that SOF are specialists, a fact having three important implications. First, these forces can do a few unusual things exceedingly well. Being special, they should be used only for special missions. Second, these skilled raiders are often outnumbered and outgunned, so they must gain and exploit surprise in order to pit their finely honed capabilities against enemy weaknesses. The necessity for surprise in turn places a premium upon the best possible intelligence (preferably from a source right on the objective). Third, and most important for planners, the things that SOF do are very complex and highly demanding. Only fully trained special-purpose units can dare to attempt some tasks. Even so, with so many moving parts, friction often overwhelms special missions. Failure is as likely as success in some situations. If SOF tasks are critical to the success of the overall campaign, therefore, then conventional reinforcements, diversions, supporting operations, or other special precautions will help provide flexibility and decrease the risk of failure.

Let's explore these ideas a little further. Conventional commanders have to resist strong temptations to use specialists for tasks better left to general purpose forces. While SOF troop quality, morale, and discipline are excellent and their unique talents are well developed, more fundamental battlefield skills, organizational flexibility, and weaponry may be lacking. Green Berets will not defeat a massed armored onslaught, Spectre gunships cannot dogfight with enemy jets, and Ranger tabs do not deflect bullets. (Darby's lightly armed Rangers went up against German tanks and self-propelled guns at Cisterna, and only six of the 767 Rangers returned!) SOF capitalize upon difficult skills considered marginal to conventional units but ones that will likely prove critical in certain combat situations. To be blunt, employment of highly specialized units as regular forces is almost always a mistake. This dire expedient should be a carefully calculated action, similar to using engineers as infantry or firing air defense weaponry against ground targets. Throwing Rangers into a defensive sector would be the equivalent of using a speedy football wide receiver as a bruiser fullback

just because the wide receiver knows how to handle the ball. Worst of all, squandering SOF in routine combat may leave the commander's bag of tricks empty when he needs some special help.

Special warfare outfits are highly capable but fragile. Even if they are not tossed into the line of conventional battle, they may come to grief without thorough preparation and effective surprise. Because of their extensive training and distinctive equipment, special units can use relatively esoteric

Special warfare outfits are highly capable but fragile.

techniques like abseiling or helocasting to attempt high-risk missions such as hostage rescues, clandestine long-range reconnaissance patrols, and surprise raids on key installations. It would be nice to have enough time to gather complete information about the objective, the surrounding area, and routes in and out. Elaborate rehearsals, such as those used before the 1970 Son Tay raid, would be preferable. Usually, however, time is at a premium. SOF often have to trust in their pre-mission training, designed to enable them to improvise on the spot. Special units can atone for lack of specific mission preparation time by having reliable, on-site intelligence sources which provide detailed updates. This allows the special operations leadership to match a properly trained unit to the unfolding situation. A well-trained unit employed in accord with accurate on-site intelligence can do much to increase the chances for surprise and hence victory.

Superb training and surveillance improve the prospect of success, but there are no guarantees. Special missions are delicate and tricky, with little room for error. They often break down due to their own complexity and reliance on inherently dangerous, high-risk techniques. As Carl von Clausewitz warned, war develops its own friction, guaranteed to gum up the works at critical points. Using SOF independently (i.e. with minimum conventional support) against strategic and tactical targets would be better than burning them up in daily battle. It would be a mistake, however, to bet the ranch on these missions. The intrinsic dangers of complicated special warfare missions will probably result in about as many failures as victories. In low-intensity conflict, however, .500 ball will not

Grenada required a major commitment of American special warfare strength.

always be good enough, as the American rescue force discovered halfway to Tehran in April 1980. But in mid- or high-intensity war the resulting diversions and disruptions in the enemy rear might be just as valuable as concrete SOF successes.

Given the pitfalls of special warfare, what can line commanders do to accentuate the odds for victory? The best way is to integrate the special units and their missions into the conventional structure. Despite the doctrinal definitions, SOF should *not* operate independently. As a minimum, the elite units must draw on local commands for communications, transportation, intelligence, logistics, and security. But to increase the chances of SOF triumphs, commanders should be ready to back up their special warriors with capable general purpose forces prepared for on-order contingency missions. These can range from diversions to assumption of all or part of the special missions should failure appear imminent. Careful integration of conventional and special operations became a fine art in the major amphibious landings of the Second World War. Despite the current fascination with picked special action forces, a prudent commander would do well to back up his more critical special efforts with a good chunk of prepared conventional insurance.

So much for general concepts. The SOF performances during Operation Urgent Fury, the Grenada campaign of October 1983, stand as practical examples of the importance of these special warfare fundamentals. Although one must be careful not to draw too many definitive conclusions from a single insular campaign. Grenada offers the only recent well-documented use of special warriors on a sizable scale. Much reliable unclassified information has been released in various defense and government press organs, all of it within reach of military professionals (and informed civilians). Perhaps as time goes on, this reservoir of available knowledge about special units in action will expand to include those in the Persian Gulf. For now, however, Grenada serves as a suitable SOF case study, at least with regard to the applicability of the broad, commonsense concepts outlined above. Grenada required a major commitment of Ameri-

can special warfare strength. Then, as now, the United States maintained a significant array of special operations forces drawn from all four armed services. Of these, Army Special Forces (Green Berets), psychological operations units, and civil affairs troops are typically oriented on processes that affect military situations gradually over time. The other contingents might operate over extended periods, but they normally focus on discrete objectives that produce immediate and often dramatic results. Thanks to a general reorganization of SOF occurring in the wake of the aborted 1980 Iran raid, a headquarters known as the Joint Special Operations Command (JSOC) existed at the time of Grenada to coordinate many of these elements' actions. Except for the Army Special Forces, which principally organize and train insurgents and counter-insurgents, American special units and JSOC all had important roles during the Grenada campaign.

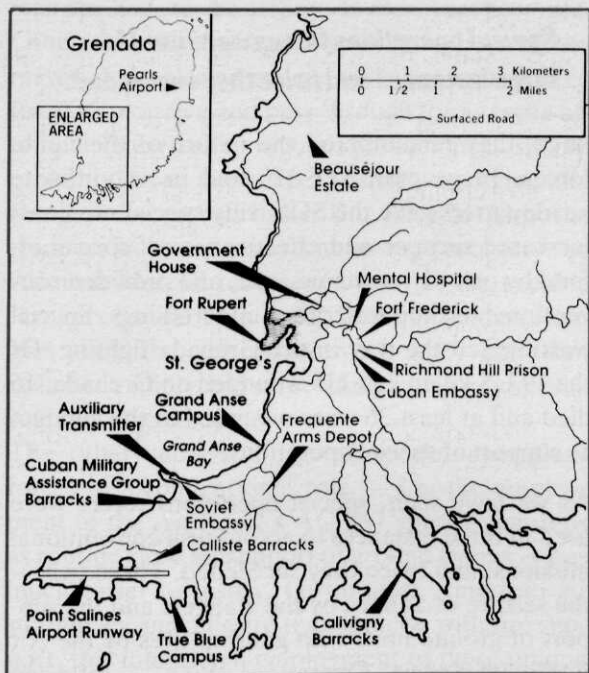
The Grenada crisis erupted quickly and violently on 19 October 1983. SOF were assigned to the unified command responsible, in this instance US Atlantic Command under Admiral Wesley McDonald, who assumed control of JSOC and its elite troops. Other special outfits, like the Navy's SEAL Team 4 with Amphibious Squadron 4, were already attached to subordinate headquarters for their use. As the unified (theater) commander, Admiral McDonald formed a subordinate head-

The planning time was very compressed.

quarters to direct the American intervention. Vice Admiral Joseph Metcalf's Joint Task Force 120 (JTF-120) took control of JSOC and a force including line units of all four services and a small party of Caribbean allied troops.

Metcalf had three strategic goals: to protect the lives of US citizens caught in the factional fighting between rival Grenadian leftists; to restore order and conditions for democratic government; and to eradicate Cuban, Soviet, and other East Bloc influences on the island. With the clock running down to a 25 October 1983 D-Day, Metcalf, his staff, and his subordinates labored to develop a concept of operations based upon these missions and their estimate of the situation. As Admiral McDonald remarked with wry understatement: 'The planning time was very compressed'.

The initial JTF-120 estimate revealed some impor-

Grenada

tant factors. Rough terrain and hazardous beaches restricted American line unit landings to the Pearls airstrip area in the northeast and the Salines runway and vicinity in the southwest. Salines' jetport exceeded the shorter Pearls strip in military value. Preliminary intelligence correctly indicated that southern Grenada held the majority of the endangered American students, the bulk of the Grenadian populace, and several well-armed enemy battalions, not to mention the seat of government, the capital city of St. George's. Many of these southern localities were not immediately accessible from Salines, and thus they became good candidates for 'special' attention.

Overhead reconnaissance identified too many heavily equipped opposing soldiers to go in with the small special units alone. But that was not the worst of it. Hobbled by the short planning period, pre-mission intelligence work located only about a third of the American citizens. This necessitated a vigorous offensive to engage and destroy enemy forces before they could harm or take hostage the rest of the US students, along with a concurrent effort to locate and recover the endangered American civilians. Unsure of all the key concentrations of potential hostages, Metcalf decided to attempt the rapid capture of the entire island. The admiral elected to combine special and conventional elements in his concept of operations.

Metcalf's team created a plan to meet the evolving Grenadian situation. Capture of the airfields keyed the US assault. Once this occurred, the known US student communities would be secured and the main enemy forces would be fully engaged, rendering them far too busy fighting to bother any American civilians. Also, seizure of the airfields would cut off Cuban defenders from reinforcements and supply, allow additional American forces to be deployed, and secure American logistics. Consequently, the Joint Task Force split the island into two zones. Amphibious Squadron 4 and its embarked Marine battalion landing team were responsible for seizing Pearls airstrip and the less-populous north in a conventional action. Due to the wealth of special warfare objectives around Salines and St. George's, JSOC initially ran the show in the south.

This main effort, conducted by special forces and line units, was naturally directed at the vital Salines/St. George's region. JSOC assigned its pair of Ranger battalions to take the runway, a conventional task, and then secure the US students at nearby True Blue campus, a special mission.

The actual fighting on Grenada was over rather quickly.

JSOC expected to accomplish its various missions expeditiously and then clear out, ready for other assignments in Grenada or elsewhere. Consequently, a healthy portion of the Army's 82d Airborne Division was slated to reinforce and take over the southern zone as JSOC completed its missions. If JSOC failed, the All-Americans were rigged to take the Salines airdrome themselves. Indeed, conventional units had on-order missions to assume part or all of most of the various special warfare missions. This precaution would pay dividends as the fighting unfolded.

The actual fighting on Grenada was over rather quickly. At dawn on 25 October 1983, the Marines took Pearls against light resistance, and JSOC's Rangers captured Salines in the face of strong opposition. As planned, a brigade of the 82d Airborne Division flew in to relieve the embattled Rangers. Though the JSOC headquarters and some of its fighting elements then left, substantial SOF remained behind to support the All-Americans as needed. ▷

After nightfall on 25 October, Metcalf committed the bulk of the Marine battalion landing team in a coordinated helicopter and beach assault that enveloped the rear of the stubborn Cuban and Grenadian defenders between Salines and St. George's. Unhinged by the swift and aggressive American attacks, the enemy forces collapsed on 26 October. Only scattered sniping persisted, petering out by 2 November. Every single American civilian had been secured unharmed. Friendly military losses, Grenadian civilian casualties, and collateral damage were all minimal.

The SOF role on Grenada was extremely important, bordering on decisive. Special operations forces attempted 13 missions, including ten special and three conventional. Thus the great majority of SOF missions involved special rather than conventional combat. Eight of the ten special operations succeeded, as did two of the three conventional, as noted in the chart. The two failures among the special operations — a classified mission by SEAL Team 6 and the attempt to rescue political prisoners at Richmond Hill Prison — were not due to misuse. Previous experience would indicate that about six or seven of the special missions during Urgent Fury should have gone awry, as opposed to the actual two. How did the SOF on Grenada beat the typical special operations law of averages? Conversely, could they have expected to do any better?

The conventional commanders and staffs for Urgent Fury did as well as they did because, by and

Special operations forces were used in three instances and twice they succeeded.

large, they remembered the nature of their elite forces. In general, JTF-120 and its subordinate headquarters gave the SOF truly special missions, increased surprise and effectiveness of special efforts by on-site reconnaissance, and provided conventional backup for critical undertakings. Special warriors led the way in the Grenada fighting. Of the 19 US killed and 115 wounded on Grenada, 16 died and at least 36 were wounded in the conduct or support of special operations.

As we have seen, special operations forces were used in three instances to accomplish conventional missions, and twice they succeeded. These two — the seizure of Salines by the Rangers and the support of ground units with gunship fires by the Air Force 1st Special Operations Wing — reflected carefully calculated decisions to bend the usual commonsense considerations, and they worked. The third case — the Calivigny raid — was a hasty call and it came a cropper. Let us examine each of these three in greater detail.

In the seizure of the Salines runway, Army Rangers and Air Force Air Commando transports and Spectre gunships (plus some regular tactical airlift planes) collaborated in a daring low-level dawn parachute assault. Since the only known American student community, True Blue campus, directly adjoined Salines, the first JTF-120 troops on the

Special Operations Forces activities on Grenada

Date	Unit*	Control HQ*	Nature of Mission	Result
24 Oct.	SEAL Team 4	Amphibious Squadron 4	Special; reconnoiter beach in Pearls area	Success
24 Oct.	SEAL Team 6	JSOC	Special; rescue Sir Paul Scoon from St. George's	Success
24 Oct.	SEAL Team 6	JSOC	Special; destroy Radio Free Grenada at Beausejour	Success
24 Oct.	SEAL Team 6	JSOC	Special; classified mission ¹	Failure
25 Oct.	1st SOW	JSOC	Special; reconnoiter Salines	Success
25 Oct.	Rangers & 1st SOW/MAC	JSOC	Conventional; seize Salines runway	Success
25 Oct.	Delta, Rangers, & 160th Av. Bn.	JSOC	Special; rescue political prisoners at Richmond Hill Prison	Failure
25 Oct.	Rangers & 1st SOW/MAC	JSOC	Special; rescue students at True Blue campus	Success
25 Oct.	1st SOW	JSOC & 82d Abn. Div. ²	Conventional; support ground units with gunship fires	Success
25 Oct.	4th Psyops Gp. & 193d ECG	82d Abn. Div.	Special; replace Radio Free Grenada; inform populace ³	Success
25 Oct.	96th Civil Affairs Bn.	82d Abn. Div.	Special; conduct proper civil-military relations ³	Success
26 Oct.	Rangers & HMM 261	82d Abn. Div.	Special; rescue students at Grand Anse	Success
27 Oct.	Rangers & 82d Combat Av. Bn.	82d Abn. Div.	Conventional; raid Calivigny	Failure

* **SEAL** Sea Air Land, **JSOC** Joint Special Operations Command, **SOW** Special Operations Wing, **MAC** Military Airlift Command, **Psyops** Psychological Operations, **ECG** Electronic Combat Group, **HMM 261** Marine Medium Helicopter Squadron 261.

¹ Possible targets: Radio Free Grenada auxiliary transmitter or Cuban military assistance group buildings.

² JSOC relinquished control by 1900 25 October. AC-130 gunships continued to support ground forces until hostilities ceased on 2 November.

³ These operations continued beyond the cessation of hostilities

airstrip had to be ready to recover hostages. Otherwise, any hostages would have been at the mercy of the alerted enemy while line units waited for SOF to arrive and pass through for a rescue attempt. Doctrinally, regular paratroopers should probably have taken the airstrip, reserving the Rangers for special tasks. But the 82d Airborne troopers were not experts at hostage recovery. So Admiral Metcalf took a risk and let the capable Rangers handle both tasks. The hard-bitten Rangers took the airhead conventionally *and then* switched rapidly and successfully into a key special role, hostage rescue.

The other successful use of special operations forces in a conventional role — i.e. the employment of the Air Force's AC-130 Spectre gunships as routine close air support of ground troops — was much easier to justify. Given utter American air supremacy and a desire to be precise with fire support, this intentional employment of these unique aircraft as flying artillery made sense. There was no risk to the Spectres and their skilled crews other than overwork.

The Calivigny raid of 27 October was another matter. In fact, it was a daylight air assault mounted on short notice against the only enemy battalion still thought to be holding out. Commanders guessed that a lightning move might catch this last major opposing outfit by surprise. The entire escapade was thrown together very quickly. Reconnaissance, rehearsals, and coordination therefore suffered markedly.

Fortified Calivigny looked uninviting for a bold, overwhelming stroke. Although labelled a raid, this air assault was not suited for Rangers, but rather was a job for a lot of line infantry with significant supporting fires. Given the tiny landing zones, *any* helicopter attack into the narrow streets of the Calivigny barracks compound begged for defeat in detail as the force dribbled in. Not surprisingly, it was considered a 'suicide mission' when briefed to the 2nd Battalion of the 75th Infantry (Airborne) (Ranger), which tried to execute it. Three helicopters wrecked, three men died, and 15 were wounded in the resultant confused operation. Fortunately, the supposed enemy 'battalion' did not exist. Calivigny serves as a trenchant warning against misusing special warfare units. Had there been significant enemy elements present, the outcome could have been a di-

saster of the magnitude of the infamous (and equally misguided) Cisterna debacle.

Throughout the entire Grenada campaign, on-site intelligence proved eminently useful in permitting last-minute adjustments by SOF under severe stress owing to the prevalent short preparation times. Special warriors benefited greatly from the subsequent surprise generated by having just the right approaches to difficult objectives. Spectre gunship orbiting on station over Salines two hours before H-Hour observed enemy anti-aircraft gun positions, thus allowing the Rangers to adjust their jump locations so as to minimize the effectiveness of enemy gunnery. Clever use of a surreptitious telephone link to Grand Anse permitted what Lieutenant Colonel Ralph Hagler of the Rangers called 'a classic Ranger mission'. Guided by reports from observant students, Rangers boarded Marine helicopters and snatched 224 Americans from behind enemy lines. Careful monitoring of Grenadian media prior to the intervention and sensitivity to initial contacts on the island allowed US psychological warfare teams to employ the US-run 'Radio Spice Island' to play skillfully upon divisions in the Grenadian political scene. Underlining the importance of on-site surveillance, a fundamental SOF requirement, every mission

Going in without the advantage of observers on the ground proved costly.

blessed with it produced a victory. Excessive haste denied an on-site source at Calivigny, thus contributing to the messy episode there. But that undertaking might well have backfired anyway.

A far more disquieting intelligence shortcoming occurred in the attempted rescue of political captives at Richmond Hill Prison after daybreak on 25 October. In this special mission, Delta troopers flew into the area of St. George's aboard the 160th Aviation Battalion's distinctive helicopters. Unaware of the lattice of enemy air defense guns surrounding the capital, the rescue force was shot to pieces and repelled in disarray. One helicopter went down, others suffered serious damage, a pilot died, and several men were wounded. Going in without the advantage of observers on the ground proved costly. Fortunately, the ferocity and scale of the other American operations underway pan-

icked the Grenadian prison cadre and allowed the lucky captives to escape without armed rescue. Conventional reinforcement of SOF proved positively crucial in four cases. At Grand Anse, regular Marine helicopters carried the Rangers into action. Without them, there would have been no student rescue on 26 October. Conventional forces supported the restoration of civil order by conducting exhaustive house-to-house searches for weapons, East Bloc 'guests', and hidden resisters.

Have the lessons of Grenada been learned?

American military restraint in relating to the civilian populace paid direct dividends in terms of immediate intelligence and long-term good will. SEAL Team 6 converted two tough missions into successes thanks to JTF-120's readiness to provide potent conventional reinforcements at critical points. Before H-Hour, SEALs used demolitions to silence the enemy radio station at the coastal hamlet of Beausejour. The Navy men finished off their work by calling in 127mm rounds from the destroyer USS *Caron*, steaming offshore to deliver the *coup de grace*. This effort aborted the enemy troop call-up and left seven militia battalions in dispersed confusion as the American line battalions stormed ashore. The SEALs and a well-placed destroyer cut the possible opposition down to size. In the port city of St. George's, a SEAL detachment stole ashore before dawn on 25 October to secure the British crown representative on Grenada, Sir Paul Scoon. Scoon, his family, and his associates had been languishing under house arrest. Aggressive SEALs took the residence, but Grenadian infantry brought up BTR-60 armored personnel carriers and besieged the elite sailors and the 33 civilians of the Scoon party. Despite heavy anti-aircraft fire, Metcalf used Marine attack helicopters, Spectre gunships, and Navy attack jets to protect the beleaguered SEALs. When a Marine ground contingent entered St. George's early on 26 October, they relieved the tired but defiant special fighters. Without steady conventional support, this mission would have ended in defeat.

Although special warfare units played important roles in the Urgent Fury concept of operations, they functioned principally in cooperation with the conventional joint service campaign to secure the island. As in previous landings in World War II and Korea, the SOF worked to ease the way for the assault waves as well as dealing with those enemy installations not readily accessible to conventional forces. Successful accomplishment of most of these tasks served as a catalyst in the achievement of Admiral Metcalf's overall goals. The special outfits rescued over half of the potential American and allied hostages, reduced American losses, and markedly disrupted the enemy defenses. Keyed by the special warriors, the US Army and Marine infantry battalions determined the issue.

Have the lessons of Grenada been learned? It appears that the solid (though by no means perfect) SOF performance during Urgent Fury, far from generating complacency, actually accelerated the revitalization of American special warfare capabilities undertaken in the wake of the tragic Iranian hostage rescue attempt. On 16 April 1987, America activated the United States Special Operations Command (USSOCOM), a four-star unified command charged with direction of almost all national special warfare elements.

During the ceremonies marking its formation, Chairman of the Joint Chiefs of Staff Admiral William J. Crowe, Jr., charged USSOCOM as follows:

First, break down the wall that has more or less come between special operations forces and the other parts of our military, the wall that some people will try to build higher. Second, educate the rest of the military — spread a recognition and understanding of what you do, why you do it, and how important it is that you do it. Last, integrate your efforts into the full spectrum of our military capabilities.

In short, conventional and special professionals would do well to live by the simple phrase of Chinese guerrillas, borrowed by Marine raider Evans Carlson: 'gung ho' (work together). Only then will the whole be greater than the sum of the parts.

Soviet politics

An introduction, door R. Sakwa, 356 blz., 20 krt/tab. Uitg.: Routledge, Chapman & Hall Ltd, Londen/New York, 1989. Prijs: £ 40,-. ISBN: 0.415.00506.X

Een veelomvattende academische beschouwing van de Sovjetrussische politiek vanaf het begin van het Lenin-tijdperk tot en met de recente ontwikkelingen in de Gorbatsjovperiode.

In dit boek zijn drie hoofddelen te onderscheiden. De hfdst. 1 t/m 5 bevatten de historische context, nl. de Russische nalatenschap, het ontstaan van de Sovjetstaat, de stalinistische periode, de destalinisatie onder Chroestsjov en, ten slotte, de ontwikkelingen in de periode Brezjnevs-Gorbatsjov. In hfdst. 1 ontwikkelt schr. de stelling dat de wortels van het huidige Sovjetsysteem zijn te vinden in zowel de ideologische en organisatorische beginselen van het marxisme-leninisme als in de typische Russische cultuur zoals die zich in de loop der eeuwen heeft ontwikkeld. In het hoofdstuk, gewijd aan Stalin en het stalinisme, wordt uitvoerig aandacht geschonken aan de grote zuiveringen van vooral de jaren '30. Miljoenen werden het slachtoffer; burgers, de officierselite en ook velen in de hoogste rangen van de partij werden niet gespaard. De vraag is of het stalinisme een kernmerkend fenomeen is, duidelijk te onderscheiden van hetgeen voorafging en van wat volgde. Schr. neigt naar ontkenning en haalt ook Soltsjenitsin aan, die stelt dat Stalin een trouw volgeling van Lenin was

en dat Stalins politiek en handelen stoelden op het leninisme.

De hfdst. 6 t/m 10, het centrale deel van het boek, zijn gewijd aan de structuur van de macht, de communistische partij, lokale politiek en deelneming daaraan, macht en beleidsvorming, het belang van ideologie voor het politieke proces. Opmerkelijk is de angst van de partijleiding voor „bonapartisme”, gedefinieerd in de paragraaf „The military and Soviet politics”, als de militaire sterke man die, eenmaal aan de macht gekomen, het civiele leiderschap omverwerpt. Ook Gorbatsjov is, aldus schr., bij zijn hervormingsplannen op zijn hoede voor bonapartisme, ook al is de militaire leider van nu meer een man met aktentas geworden dan de vroegere „die-hard” te paard.

In de resterende vijf hoofdstukken komen onderwerpen aan de orde die een toegenomen gewicht hebben gekregen in deze tijd van Gorbatsjovs glasnost en perestroika, zoals de nieuwe klasse en nomenklatura, hervormingen van de planeconomie, buitenlandse en defensiepolitiek, het nationaliteitenbeleid en, ten slotte, verzet en politieke afwijkingen.

Door zijn volledigheid en grondigheid kan dit boek als het nieuwe standaardwerk over de ontwikkelingen in de Sovjet-Unie gedurende de afgelopen zeventig jaren worden beschouwd. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een uitgebreide bibliografie, en het gehele boek door een duidelijke index. Mede daardoor is het uitstekend te gebruiken als naslagwerk. Vooral voor degenen die zich professioneel met deze materie bezighouden een onmisbaar boek.

H. A. P. GROTHAUZEN, kol art b.d.

Documentaire Nederland en de Tweede Wereldoorlog

Verzamelwerk in 52 afleveringen, 24 blz. per afl., geïll. Uitg. (i.s.m. Rijksinst. v. Oorlogsdocumentatie): Waanders b.v., Zwolle, 1989/91. Prijs per afl.: f 6,95 (in abonnement f 6,25). ISBN: 90.6630.901.6

Ruim 50 jaar geleden, op 23 augustus 1939, mobiliseerde Nederland; ons leger werd op oorlogssterkte gebracht en 275.000 man waren toen onder de wapenen. Ruim acht maanden later vielen de Duitsers ons land binnen en raakte ons tot dan neutrale land betrokken in de Tweede Wereldoorlog.

Op 9 oktober jl. werd ter herdenking hiervan in het Legermuseum te Delft de tentoonstelling „Ergens in Nederland” geopend, en op diezelfde dag werd daar tevens aan de BLS het eerste exemplaar van de „Documentaire Nederland en de Tweede Wereldoorlog” aangeboden.

De herinnering aan de Tweede Wereldoorlog speelt nog altijd een grote rol in het denken en doen van veel Nederlanders. Veelvuldig bevatten de massamedia berichten die verwijzen naar de ervaringen en gevolgen van oorlog en bezetting. De belangstelling voor die periode is dan ook groot. Niet alleen bij de ouderen die deze tijd bewust hebben beleefd, maar ook — en dat is opmerkelijk — bij de jongere generatie. Voor degenen die zich diepgaand en professioneel met deze periode als studieobject willen gaan bezighouden is uiteraard voldoende literatuur beschikbaar. Zij zouden bv. de indrukwekkende publikaties van De Jong en Presser of de bevindingen van de naoorlogse Parlementaire Enquêtecommissie ter hand kunnen nemen. Deze standaardwerken hebben echter in het algemeen één ding gemeen: de kwalificatie „uitnodigend en gemakkelijk toegankelijk” is niet van toepassing, integendeel zelfs.

Voor degenen die puur uit een alge-

mene belangstelling, en dus wat minder diepgaand, in deze periode zijn geïntereerd is er aanzienlijk minder aanbod. Er bestaat voor een wat groter publiek dan ook behoefte aan iets lichter verteerbaars en Uitgeverij Waanders heeft in die behoefte willen voorzien. De doelgroep is een „groot en breed publiek” en er is gekozen voor de formule van een verzamelwerk met veel foto's en weinig tekst. Dat betekent overigens niet dat er dan per definitie sprake zou zijn van een „oppervlakkig inhoudsloos prentenboek”.

Afgaande op de verstrekte informatie en de indruk verkegen uit de eerste aflevering zou kunnen worden geconcludeerd dat er sprake is van een wetenschappelijk verantwoord verzamelwerk, waarbij is gepoogd door het beeldverhaal en de heldere beknopte teksten de toegankelijkheid voor een breed publiek te vergroten. De inleiding van ieder deel is geschreven door A. H. Paape, de

huidige directeur van het RIOD. Ter wille van de duidelijkheid is de tekst gesplitst in korte hoofdstukken en overzichtelijke kaders. Voor het beeldmateriaal is teruggegrepen op zelden of nooit eerder gepubliceerde — en soms zelfs recent ontdekte — foto's en documenten. Alle afleveringen tellen 24 blz. en bevatten behalve de tekst allerhande beeldmateriaal: foto's, dagboeken, krantepublicaties en affiches, waarvan vele in kleur. Dit alles gedrukt op hoogglanspapier, waardoor elke aflevering — mede ook door de keurige en consequente lay-out — mooi en goed verzorgd eruitziet.

Er is gekozen voor een combinatie van een chronologische en thematische opzet, waardoor een helder en overzichtelijk beeld wordt gegeven van die — ook gedurende de oorlog — zo veelzijdige samenleving en al die soms verschrikkelijke gebeurtenissen die ons toen in Nederland en Nederlands-Indië bezighielden.

De volledige serie zal bestaan uit 52

afleveringen, die kunnen worden opgeborgen in twee apart verkrijgbare verzamelbanden. Bij elke verzamelband wordt een CD geleverd met daarop authentieke „geluiden” uit die periode, bv. toespraken van Hitler, marsmuziek van de WA en uitzendingen van Radio Oranje; een waardevolle aanvulling van de tekst (althans voor wie een CD-speler bezit), maar een videoband met authentieke beelden en geluid zou een nog wezenlijker bijdrage aan de beeldvorming hebben geleverd (met dezelfde beperking; en men had dus het allerbeste béide informatiedragers *facultatief* kunnen aanbieden).

Kortom, geen studieboek in enge zin, maar wel een boeiend, fascinerend en goed onderbouwd beeldverslag over een periode die een keerpunt betekende in onze geschiedenis. En daarom de moeite waard om aan te schaffen

J. C. A. C. DE VOGEL, bgen inf

Boekenseries over militaria verder uitgebreid

Vorig jaar (*MS* 157(1988)(7)348) vestigde ik reeds de aandacht op de door Osprey Publishers te Londen uitgegeven series boekwerkjes over militaria. Het betreft de **Elite-serie**, met daarin de beschrijvingen van bijzondere gevechtseenheden, de **Vanguard-serie**, met beschrijvingen van wapensystemen, en de **Men-at-arms-serie**, met algemene informatie uit de militaire geschiedenis.

Voor nadere informatie over de algemene opzet van deze series wordt gemakshalve verwezen naar het bovenvermelde bericht.

De uitgever lijkt een hoge produktiviteit na te streven (kennelijk lopen de series goed) want ook het afgelopen jaar is het aantal publikaties in met name de Elite- en de Men-at-arms-series indrukwekkend. Zonder aan de overige boekwerkjes maar iets te kort te willen doen wordt uw bijzondere aandacht gevraagd voor drie recente uitgaven.

Allereerst is er een serie van vijf boekjes in de Men-at-arms-serie,

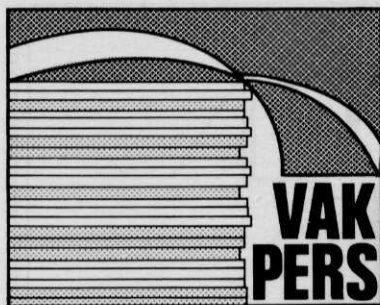
handelende over de Amerikaanse burgeroorlog, onder de naam „American Civil War armies”, t.w.: nr 170 - *Confederate troops*; nr 177 - *The Union*; nr 179 - *Staff, maritime and specialists*; nr 190 - *State troops*; en nr 207 - *Volunteer militia*. Deze vijf boekjes geven, samen met eerdere publikaties over dit onderwerp, een aardig beeld van een uitermate belangrijke periode in de geschiedenis van onze belangrijkste bondgenoot. Een episode overigens, die o.m. dank zij een recente tv-serie ook in Nederland wat meer belangstelling krijgt.

Ten tweede is er het — eveneens in de Men-at-arms-serie uitgegeven — boekje nr 199 - *Napoleon's specialist troops*. Hierin wordt uiteraard uitgebreid aandacht geschonken aan de toenmalige artillerie- en genie-eenheden. Aangezien traditionele uniformen, gewoonten en gebruiken van een groot aantal van de huidige Nederlandse artillerie- en genie-eenheden deels zijn terug te

voeren op die (weliswaar Franse) Napoleontische eenheden, is ook deze publikatie voor de liefhebbers zeer lezenswaard.

Ten slotte is in de Elite-serie nr 21 - *The Zulus* verschenen. Niet op de laatste plaats geïnspireerd door de recente tv-serie „Shaka Zulu” heb ik dit boekje met meer dan normale belangstelling gelezen. Het geeft een uitgebreid en goed gedocumenteerd beeld van een in Europa nageoog onbekend volk in zuidelijk Afrika; een volk met een militaire traditie die wellicht kan worden vergeleken met het klassieke Sparta.

Zoals eerder al opgemerkt, historische diepgang moet men in deze boekwerkjes niet verwachten. Ze zijn echter wel gemakkelijk leesbaar en rijk voorzien van illustraties; zo fungeren ze wellicht als een eerste stap in de richting van een diepgaander studie. De prijs van ca. £ 5,- per boekje mag geen bezwaar zijn. J. C. A. C. DE VOGEL, bgen inf

Groeiende rol van vrouwen in de krijgsmacht

Momenteel dienen circa 270.000 vrouwen in de krijgsmachten van de NAVO-partners. De Verenigde Staten nemen het leeuwedeel voor hun rekening: 200.000 vrouwen ofwel 10% van de totale geüniformeerde sterkte. Een opmerkelijke groei, vergeleken met de 60.000 vrouwen-in-uniform bij de NAVO in de jaren '60.

Die toeneming is echter niet evenredig over de NAVO-landen verdeeld; de partners in Noord-Amerika en Noord-Europa lopen duidelijk voorop. Extra opvallend zijn daarbij de experimenten in Noorwegen, Denemarken en Nederland, waar vrouwen in beginsel voor alle (gevechts)functies inzetbaar zijn. Onderaan de integratieladder staan Italië en Spanje; deze landen kennen tot heden geen geüniformeerde vrouwen, al bestaan er concrete plannen om de situatie te wijzigen. Griekenland en Portugal hebben enkele vrouwen in de krijgsmacht maar het laatste land is om onduidelijke redenen gestopt met verdere recrutering. In Turkije is het aantal vrouwelijke militairen evenzeer gering, hetgeen ongetwijfeld in verband staat met de islamitische traditie.

Dat de grenzen m.b.t. het toelaten van vrouwen in gevechtsfuncties aan het verschuiven zijn is duidelijk. Enerzijds wordt dat bevorderd door de voortschrijdende „elektronisering” van de krijgsmacht, waardoor de aard van de gevechtsfuncties verandert. Anderzijds is de neerwaart-

se trend van de demografische ontwikkeling in het Westen oorzaak van extra belangstelling voor het door vrouwen te leveren potentieel. Hier volgt een overzicht van de situatie van geüniformeerde vrouwen in de meer „progressieve” landen.

Canada. Als resultaat van een nadrukkelijke vrouwenemancipatie-campagne bezit Canada een systeem waarin vrouwen alle gevechtsfuncties kunnen vervullen (m.u.v. de onderzeedienst). Zelfs het geavanceerde gevechtsvliegtuig CF-18 wordt nu door twee vrouwen gevlogen. De situatie is echter nog steeds controversieel. Voor de 300 voor vrouwen opengestelde gevechtsfuncties meldden zich slechts 21 vrouwen aan. Het percentage vrouwen in de Canadese strijdkrachten bedraagt overigens 9.

Denemarken. Dit was het eerste land dat vrouwen in gevechtsfuncties toeliet. Er zijn evenwel uitzonderingen: onderzeedienst en jachtvliegtuigen zijn voor vrouwen nog steeds onbereikbaar.

Nederland. De eerste natie met een potentiële vrouwelijke gevechtsvlieger (F-16). Deze primeur leidde evenwel niet tot succes, al wordt de principiële mogelijkheid daarmee niet aangetast. Vrouwelijke vliegers op transportvliegtuigen en helikopters zijn in de Koninklijke lucht-

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

macht echter al lang volledig geaccepteerd. Verdere integratie van vrouwen in de Nederlandse krijgsmacht is een duidelijk beleidsdoel. De fysieke-kwalificatie-eisen blijken echter lastige hinderpalen.

Noorwegen kent een lange geschiedenis van actieve deelneming van vrouwen in de nationale verdediging. Sedert 1984 zijn ook gevechtsfuncties opengesteld. En overigens doen Noorse vrouwelijke militairen al sinds 1951 dienst in de VN-vredesmacht.

Frankrijk kent 3,1% vrouwen in mi-

litair uniform. De recrutering van vrouwen richt zich op 3,5% in gevechtseenheden en 7% in andere onderdelen. Het aantal aanmeldingen houdt echter geen gelijke tred met deze streefgetallen. In alle krijgsmachtdelen vindt men overigens vrouwen (m.u.v. het Vreemdelingenlegioen) en regelmatig als transport- en helivliegers, commando's, para-instructeurs, technici, enzovoorts.

Israël en vrouwen-in-uniform is een begrip. Vooral de dienstplicht voor vrouwen maakt de situatie uniek. Ondanks de vele vrouwelijke militairen treft men ze toch veelal méér in gevechtsondersteunende dan in de primaire gevechtsfuncties aan. Hierdoor kunnen evenwel mannelijke militairen voor frontdienst worden vrijgemaakt.

Verenigde Staten. Hier heeft de ingrijpendste ontwikkeling plaatsgevonden: van 2% in 1973 is het percentage gestegen tot maar liefst 10 in 1987. Vrouwen treft men in alle eenheden aan en er is geen wetgeving die het vervullen van gevechtsfuncties verbiedt. Desondanks komt dat in de praktijk nog nauwelijks voor. Ingevolge de algemene inzet van vrouwen zijn echter op dit gebied ingrijpende veranderingen te verwachten.

Het onderhavige artikel geeft een kort en zeker niet compleet overzicht van de situatie m.b.t. vrouwelijke militairen in diverse landen. Eén trend is echter onmiskenbaar, nl. dat de rol van vrouwen in alle gedingen van de krijgsmacht toeneemt. Een situatie die in Nederland zowel via politieke beleidsdoelen als in de dagelijkse praktijk op marineschepen, in legerplaatsen en op vliegbases duidelijk zichtbaar is.

Growing role for women in forces. *Jane's Def. wkly* (1989)(29 juli)166.

B. A. C. DROSTE, kol KLU

